



GAZIANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>



Araştırma Makalesi • Research Article

2008 Küresel Finansal Krize Yönelik Uygulanan Maliye Politikaları: Seçili Ülke Örnekleri¹

Fiscal Policies Through the Great Recession of 2008: Examples of Selected Countries

Şükrü Çağrı ÇELİK^{a*} Ahmet Kemal ÇELEBİ^b

^a Arş. Gör., Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, İİBF Maliye, Manisa / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-9209-1426

^b Prof. Dr., Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, İİBF Maliye, Manisa / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-3584-8397

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 22 Mart 2021

Kabul tarihi: 8 Eylül 2021

Anahtar Kelimeler:

2008 Küresel Finans Krizi,

2008 Küresel Krizi,

Maliye politikaları,

İradi maliye politikası,

Mali konsolidasyon

ARTICLE INFO

Article History:

Received March 22, 2021

Accepted September 8, 2021

Keywords:

Great Recession of 2008,

2008 Global Economic Crisis,

Fiscal policies,

Discretionary fiscal policy

Fiscal consolidations

ÖZ

2008 Küresel Finans Krizi maliye politikası için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu krizden alınan dersler, maliye teorisine ve maliye politikasının uygulamasına gelecek dönemde ışık tutacaktır. Bu çalışmada seçili ülkeler özelinde (Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye) kriz sonrası uygulanan maliye politikaları incelenmiştir. Ülkeler krizin ilk aşamasında genişletici para politikaları uygulamış, finans sektörüne yönelik kurtarma paketleri sağlamış, finans sektöründeki birçok firmaya devlet garantileri vermiş ve kamulaştırmalar yapmıştır. Bunların yanında reel ekonomiyi canlandıracak genişletici maliye politikaları uygulamaları sonucunda kamunun borç yükü artmış, finans sektörünün lehine gelir dağılımı bozulmuştur. İncelenen ülkelerde 2008 Krizi sonrasında maliye politikalarının tekrardan kalıcı hale gelmediği, ülkelerin pragmatist davranarak genişletici maliye politikalarını geçici olarak uyguladığı sonucuna varılmıştır. İncelenen ülkelerde uygulanan genişletici maliye politikalarından kısa süre sonra, mali konsolidasyonlar uygulanmaya başlamıştır. Uygulanan kemer sıkma politikalarının "acı reçeteleri" vatandaşlara ödetilmiştir.

ABSTRACT

The 2008 Global Crisis was a milestone for the history of public finance. The lessons learned from this recession will enlighten the new fiscal theories and fiscal policies' implications. This study investigates fiscal policies applied after the Great Recession of 2008 in the selected countries (i.e., the USA, Germany, Spain, Italy, Greece, and Turkey). At the beginning of this recession, the countries implemented expansionary monetary policies, provided bailout packages, gave the state's guarantee and made expropriations. As a result of the implementation of expansionary fiscal policies that stimulated the real economy, the debt burden of the states increased, and the income distribution deteriorated in favor of the financial sector. It was concluded that the fiscal policies did not become permanent again after the 2008 Crisis in the countries analyzed, and that countries temporarily implemented expansionary fiscal policies for pragmatist purposes. After the countries had had expansionary fiscal policies, those countries started applying fiscal consolidations quickly. The citizens suffered from austerity policies.

JEL Classification Codes: E60, E61, E62, H2, H5, H6

¹ Bu çalışma 2020 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yayımlanan "2008 Küresel Finansal Kriz Sonrası Seçili Ülkelerdeki Maliye Politikalarının Dönüşümünün Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The Great Recession of 2008 has been the most prominent global economic and financial crisis since the 1929 Great Depression. The recession began as a subprime mortgage crisis in the United States and spread rapidly to the whole world. Fiscal policies, which regained popularity during the Great Recession due to the inefficiency of the monetary policies, were in the shadow of the monetary policies since 1980. Therefore, the Great Recession was a milestone for the history of public finance. Furthermore, the Great Recession is of paramount importance to understand and shape future fiscal policies. The lessons learned from this recession will enlighten the new fiscal theories and fiscal policies' implications.

The primary purpose of this study is to understand fiscal policy implications in selected countries after the Great Recession of 2008. To understand and analyze fiscal policies properly, there are a few questions that should answer. These questions are as follows:

- What are the main implemented fiscal policy packs in selected countries through the Great Recession of 2008?
- In terms of fiscal policies, are there any similarities and differences between these countries?
- Is there any injustice situation in favor of the financial sector as a result of the economic policies implemented?
- Furthermore, most importantly, has there been a fundamental paradigm shift in fiscal policies?

When the 2008 economic recession took place, countries, firstly, tried to implement monetary policies to fix the economic and financial instability. Unfortunately, these policies failed. Thereafter, countries implemented fiscal policies, which were not used frequently since the 1980s.

When the literature was analyzed, many studies examine the fiscal policies implemented by various countries or country groups for the Great Recession of 2008. According to some studies, there has been a paradigm shift in fiscal policies after the 2008 crisis. Fiscal policies became popular again and are considered an essential tool for stimulating the economy. Some papers claim that countries should implement expansionary fiscal policies to stimulate economy directly via stimulate investment and consumption- while some papers claim that fiscal policies should be contractionary- for fiscal discipline which is stimulating the economy indirectly attracting foreign investment. This paper focuses on fiscal policy implementation in selected six countries after the Great Recession of 2008. These countries -the USA, Germany, Spain, Italy, Greece, and Turkey- are selected by different conditions. The Great Recession of 2008 firstly occurred in the USA. The USA also implemented giant fiscal policy packages. Germany has a vital role in the EU, where Germany has shaped the EU's policies. Italy, Spain, and Greece were the most affected countries by the Great Recession of 2008 and the European Sovereign Debt Crisis.

The last selected country is Turkey. Analyzing these selected countries' fiscal policies is helpful for comparison with Turkey. In literature, most of the research focuses on one county or country groups such as EU and OECD countries. In this paper, we focused on six countries. By doing that, we could compare these countries deeply.

In this paper, we analyzed fiscal policies related to the Great Recession of 2008. Then, we consciously did not include the term after the 2008 Crisis ended. So we have not included some economic instabilities- like the 2018 Currency Shock in Turkey or Covid-19 Crisis worldwide- that occurred after the 2008 Crisis. To do that, we eliminated other economic shocks and just focused on the Great Recession of 2008. So we can learn a lesson from this recession. This will help us to design future fiscal policies.

Selected countries mostly implemented economic policies simultaneously. At the beginning of this recession, the countries implemented expansionary monetary policies, provided bailout packages, gave the state's guarantee and made expropriations. When the implementation of expansionary fiscal policies stimulated the real economy for a while, the debt burden of the states increased, and the income distribution deteriorated in favor of the financial sector. Especially Italy, Spain, and Greece suffered from these state's guarantees and expansionary fiscal policies. After the countries had had expansionary fiscal policies, those countries started applying fiscal consolidations quickly. Some of these countries implemented significant austerity policies. These policies not focused on economic growth or development, mostly included harsh measures for decreasing debt burden and budget deficit.

As mentioned above, some research claims that fiscal policies became popular again and a paradigm shift in fiscal policies after the Great Recession. And in this paper, we deny this theory. In selected countries, expansionary fiscal policies were implemented for a while. Countries behaved opportunistically and a few years later implemented austerity measures. To do so, income distribution deteriorated. And government debts increased tremendously. It is shown that governments have to implement fiscal consolidation to decrease the debt burden in the future.

Giriş

ABD finans sektöründe meydana gelen zincirleme hatalar ve etik olmayan davranışlar yüzünden ortaya çıkan 2008 Küresel Finans Krizi kısa sürede bütün dünyaya yayılmıştır. Kriz küreselleşmenin ve teknolojinin zirvede olduğu bir dönemde ortaya çıkması nedeniyle, dünya üzerinde yaşanan birçok krizin aksine hızlı bir şekilde küresel çapta hissedilmiştir. Kriz öncesinde ABD ekonomisinde ekonomik genişleme dönemi yaşanmış başta konut fiyatları olmak üzere varlık balonları oluşmuştur. Bunun yanında bankacılık sektöründe bilgi asimetrisine dayalı ahlaki risk barındıran politikaların güdülmesi (başta subprime mortgage'lar), finansal mühendislik inovasyonlarının artması, menkul kıymetleştirme işlemlerinin devasa boyutlara yükselmesi, yatırım bankaları ile ticari bankaların arasındaki ayrımın ortadan kaldırılması, gölge bankacılık sisteminin etkisinin artışı, denetimdeki yetersizlikler gibi unsurlar bir araya gelmiştir. Değişken faizli alınan konut kredileri (özellikle de ödeme gücü yeterli seviyede olmayan kişilerin aldığı subprime mortgage'lar) Amerikan Merkez Bankası'nın (FED) faizleri arttırmasıyla geri ödenememeye başlamış, konut fiyatları düşmüş, gayrimenkul sektörü krize girmiş ve neticesinde 2007 yılında ekonomik resesyonun meydana gelmiştir. Kriz, 2008 yılında Lehman Brothers yatırım bankasının batmasıyla beraber küresel hale gelmiştir. Küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası piyasalarla sıkı bağları olan ABD finans sektörünün krize girmesi, krizin tüm dünyaya yayılmasına yol açmıştır. Bu noktada özellikle Avrupa ülkeleri krizin olumsuz ekonomik sonuçlarından derin şekilde etkilenmiştir.

Özellikle Euro alanındaki ülkeler ise, kriz öncesinde para politikalarını kendilerini kontrol edemedikleri için (Avrupa Merkez Bankası (AMB) aracılığıyla sürdürdükleri için) ekonomilerini canlandırmak için maliye politikası araçlarını kullanmış ve ekonomilerini finanse edebilmek için uygun maliyetli borçlanmalara başvurmuşlardır (Yılmaz, 2013). 2008 Küresel Finansal Krizi'nde de kamu borçları halihazırda yüksek seviyede olan Avrupa ülkeleri finans sektörleri ve reel ekonomiye yönelik bir dizi kurtarma paketini uygulamasıyla beraber ülkelerin kamu borçları keskin şekilde yükselmiş ve Avrupa Borç Krizi'nin çıkmasına yol açmıştır.

Krizin ardından maliye politikalarının uygulanması konusunda çeşitli ayrışmalar ortaya çıkmıştır. Bu noktada ekonomiye müdahalenin para politikaları mı yoksa maliye politikaları aracılığıyla mı yapılacağı, eğer maliye politikaları uygulanacaksa daraltıcı mı yoksa genişletici özellikte mi olacağı, hangi araçlarla uygulanacağı (vergiler veya kamu harcamaları gibi), hangi alanlara yöneceği gibi çeşitli hususlarda farklı görüşler ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Yine kriz ile beraber birçok çalışmada Keynesyen maliye politikalarının tekrardan geri döndüğü, Keynesyen devrimin ortaya çıktığı yorumları yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında seçili ülkelerin 2008 Küresel Finans Krizi'ne karşı uyguladıkları politikaların karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi metodu benimsenmiştir. İncelenen ülkelerde, yalnızca 2008 Küresel Krizi'ne karşı alınan ekonomik tedbirler çalışmada yer almıştır. 2008 Küresel Finans Krizi'nin getirdiği ekonomik durgunluk atlatıldıktan sonra uygulanan politikalar bilinçli olarak çalışma kapsamında incelenmemiştir. Böylelikle çalışmanın kapsamı 2008 Krizi ve onun artçı şoku Avrupa Borç Krizi sonrasında uygulanan maliye politikalarıyla sınırlı tutulmuştur.

Bunun yanında çalışma kapsamında incelenen ülkeler de çeşitli kriterlere göre seçilmiştir. ABD, krizin çıktığı ülke olması ve en yüksek seviyede milli gelire sahip olması nedeniyle, Almanya Avrupa Birliği'nde lider konumda olması ve ekonomi politikalarına yön vermesi nedeniyle, İspanya, İtalya ve Yunanistan; Avrupa'da krizden en çok etkilenen ülkelerin içinde yer alması ve nedeniyle seçilmiştir. Son seçilen ülke ise Türkiye'dir. Tüm bu ülkelerin uyguladıkları politikalar ile Türkiye'nin uyguladığı politikaların aynı çalışmada incelenmesi, geçmiş dönemlerde uygulanan politikaların analizini kolaylaştırıp ilerleyen dönemlerde Türkiye'de uygulanacak politikalara yön verecektir. Seçilen ülke örnekleri gelişmiş-gelişmekte olan ülkeler ayrımından ziyade krizden önemli derecede etkilenen ve/veya kriz sonrasında önemli

miktarda iradi maliye politikaları uygulayan ülkelerin arasında seçilmiştir.

Maliye politikaları incelenirken, ülkelerin benzer zamanlarda benzer nitelikte politika uygulaması hem IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarının önerileriyle, G-8 ve G-20 gibi liderler zirvesinde alınan kararlarla ilintili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun yanında AB içinde yer alan ülkelerin uyguladıkları maliye politikalarında zamanlama, miktar ve nitelik itibariyle ayrı bir benzerlik söz konusudur. Bu benzerlik AB'nin (ve AB Komisyonu'nun) oluşturduğu kurallar ve ülkelerin politikalarını yönlendirmesinden kaynaklıdır. Örneğin ülkeler EERP (European Economic Recovery Plan/Avrupa Ekonomik Kurtarma Planı) kapsamında genişletici maliye politikası uygulamış, çeşitli mali kurallara tabî olmuştur. Bu noktada maliye politikalarında da tamamen birlikten bağımsız hareket edilememektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde teorik giriş yapıldıktan sonra, seçilen ülkelerin uyguladığı maliye politikaları ayrıntılı olarak incelenecektir.

Kavramsal Çerçeve

Krizin ardından uygulanması gereken maliye politikalarının nasıl yapılması gerektiği konusunda Ortodoks iktisatçılar arasında iki ayrı görüş benimsenmiştir. Bunlardan ilkinde göre devletler mali konsolidasyonlara giderek bütçe açıklarına kontrol etmelidir. Sağlam kamu maliyesi ülke içindeki ve dışındaki yatırımcıların güvenini kazanmaya yardımcı olur. Güven iklimi sağlandığı için tüketimler ve yatırımlar artacaktır (genişletici mali daralma hipotezi²). Diğer görüşe göre kriz ortamında oluşan eksik talepten dolayı ek kamu harcamaları yapılması gereklidir. Bu noktada mali konsolidasyondan ziyade genişletici maliye politikaları uygulanarak tüketim harcamalarının artırılması, piyasanın canlandırılması gereklidir (Durmuş, 2013, s. 287). Maliye politikasında konusunda Robert J. Shiller, Paul Krugman, Joseph Stiglitz, George Akerlof, J Bradford DeLong ve James Galbraith gibi birçok ünlü iktisatçı da krizden kurtulmak için maliye politikalarının uygulanması konusunda ortak bir fikirbirliği oluşturmuştur (Şen ve Kaya, 2015, s.74). Özellikle kredi verirken ülkelere yapısal istikrar paketlerinin ve kemer sıkma programlarının uygulanmasını isteyen IMF'nin, çıkardığı raporlarda genişletici maliye politikası önermesi bir hayli dikkat çekicidir. Spilimbergo, Symansky, Blanchard ve Cottarelli tarafından çıkarılan 29 Aralık 2008 tarihli Fiscal Policy for Crisis (Kriz İçin Maliye Politikası) isimli IMF raporunda Küresel Krizle mücadele için para politikası uygulamalarını destekleyecek maliye politikalarına ihtiyaç olduğu öne sürülmüştür (Spilimbergo vd., 2008, s. 2,3). Yine IMF tarafından yayımlanan 2009 yılında Charles Freedman, Michael Kumhof, Douglas Laxton ve Jaewoo Lee tarafından çıkarılan The Case for Global Fiscal Stimulus (Küresel Mali Canlandırma Örneği) isimli bir diğer çalışmada, çarpan mekanizması yardımıyla toplam talebi artırıp ekonomileri canlandıracak maliye politikaları önerilmiştir (Freedman vd., 2009, s.16).

Teorik tartışmalarda önerildiği gibi uygulamada da birçok ülkede mali genişleme, Keynesyen iktisadi düşünceye paralel bir şekilde 2008-2009 yıllarında devam etmiştir (Paredes vd., 2014, s. 801). Ekonomiyi canlandırmak için uygulanan maliye politikaları incelendiğinde; krizden sonraki iki sene içinde uygulanan maliye politikalarının G-20 ülkelerinde çoğunlukla kamu harcaması aracılığıyla uygulandığı görülmüştür. Bu süreçte en çok uygulanan harcama politikası altyapı yatırımlarına yapılmıştır (Cottarelli, 2009, s. 15,16). Hem ekonomik daralma sonrasında vergi tabanında yaşanan düşüş, hem de uygulanan vergi politikalarındaki değişimler sonucunda vergi gelirlerindeki düşüşler baş göstermiştir (Çelebi ve Kovancılar, 2011, s. 799).

Başta IMF olmak üzere uluslararası kuruluşlar 2010 yılından itibaren özellikle gelişmiş ülkelerde daraltıcı maliye politikalarına adım atılması gerektiğini ifade etmiştir. (Calcagno, 2012, s. 28). Bu noktada özellikle Alesina (2010) ile Alesina ve Ardagna (2010)'nın çalışmalarında maliye politikaların daraltıcı nitelikte olmasının ekonomide güveni tesis ederek, yatırımları ve tüketimi uyararak ekonomik büyümeyi arttıracaklarını varsaydığı görülmektedir. Benzer çalışmalar

özellikle ABD’de politika yapıcıların üzerinde geniş çapta etkili olmuş ve birçok ülkede daraltıcı politikaların başlamasına neden olmuştur (Albayrak, 2019, s. 309,310). Tüm bu gelişmeler ışığında 2010 yılının ardından birçok ülkede genişletici mali daralma hipotezini destekleyecek şekilde daraltıcı maliye politikaların uygulandığı görülmüştür (Göker, 2014, s. 105). Bu dönemde sıkı maliye politikalarıyla beraber borçlanma maliyetlerinin düşürülmesi ve bütçe açıklarının kapatılması amaçlanmıştır (Göker, 2014, s. 108). Uygulanan daraltıcı maliye politikaları ülkelerin ekonomik büyümesini yavaşlattıktan sonra, 2012 yılından sonra da literatürde mali tuzak/mali uçurum³ (fiscal trap/fiscal cliff) kavramları üzerinde durulmaya başlanmıştır (Akyol, 2014, s. 46,47). Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde seçtiğimiz ülkelerde uygulanan maliye politikaları detaylı şekilde incelenecektir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Krize karşı ABD’de ilk olarak para politikası önlemleri uygulanmıştır. Amerikan Merkez Bankası (FED) tarafından faiz oranları sıfıra yakın seviyeye indirilmiş, bankalara sermaye enjeksiyonları sağlanmış, varlık alım programları uygulayarak piyasaya bol miktarda likidite sunulmuş, bankaların çeşitli yükümlülüklerine garantiler verilmiştir (Ait-Sahalia vd., 2012, s. 166; Roubini ve Mihm, 2012, ss. 176-179). 2014 yılına kadar devam eden miktarsal genişleme uygulamalarıyla dünya üzerinde likidite yükselmiştir. Para politikalarının reel ekonomide istenilen canlanmayı sağlayamaması nedeniyle iradi maliye politikaları uygulanmıştır.

Kriz sonrasında ABD’de ilk kapsamlı iradi maliye politikası paketi 13 Şubat 2008 tarihinde G. Bush döneminde yürürlüğe giren 168 milyar dolar büyüklüğündeki Economic Stimulus Act (ESA/Ekonomi Canlandırma Yasası) yasasıyla olmuştur (Birdal, 2018, s. 96). Paket kapsamında dolaysız vergiler azaltılarak tüketim mallarının fiyatlarının düşmesi ve kişilerin harcanabilir gelirlerinin artırılması amaçlanmıştır (Şimşek ve Altay, 2009, s. 17; Faruk Demir vd., 2008, s. 78). Paketin yaklaşık üçte biri vergi teşviklerine ayrılmıştır. Fakat vergi indirimi sonucunda tüketimler uyarılamamış, alınan vergi gelirlerinin büyük kısmı tasarrufa ayrılmıştır (Stiglitz, 2012, s. 130). 2007 yılında başlayan krize karşı uygulanan ilk genişletici maliye politikalarının 2008 yılında başlaması ve de bu politikaların yetersiz seviyede olması nedeniyle paket uzmanlarca eleştirilmiştir (Özatay, 2016, s. 133).

Temmuz 2008’de Housing and Economic Recovery Act (HERA/Konut ve Ekonomi Kurtarma Yasası)’nın yürürlüğe girmesiyle Freddie Mac ve Fannie Mae kurumlarına likidite desteği sağlanmıştır. Bu iki kurum 7 Eylül 2008 tarihinde Federal Konut Finansman Kurumu’na devredilerek kamulaştırılmıştır. Bu iki kurumun mortgage piyasasında yaklaşık 6 trilyon dolarlık garantiye sahip olmasına rağmen kamulaştırması eleştirilmiştir (Birdal, 2018, s. 98,99).

Eylül ayında Lehman Brothers’ın iflasının ardından finans sektöründe birçok şirketi sigortalayan dünyanın en büyük sigorta şirketi olan AIG de iflasın eşiğine gelmiştir. AIG’ye kredi verilmiş ve FED, AIG’nin hisselerinin bir kısmını devralarak şirket yönetiminde oy hakkına sahip olmuştur. İlerleyen dönemlerdeki tedbirlerle beraber şirkete toplamda 182,3 milyar dolarlık destek sağlanmıştır. Bu maliyetin 69,8 milyar doları hazine tarafından üstlenilmiştir (Birdal, 2018, ss. 105-106).

Ekim 2008 tarihinde Troubled Assets Relief Program (Sorunlu Varlıkları Kurtarma Programı) (TARP) ile 700 milyar dolarlık yeni bir kurtarma paketi yürürlüğe girmiştir. Paketin kullanımında yetkili kurum olarak ABD Hazine Bakanlığı seçilmiştir (Hemmelgarn ve Nicodème, 2010, s. 18). İlgili pakete göre bankaların problemlı menkul kıymetlerinin (toksik varlıklarının) devlet tarafından satın alınması, hisse başına borç verilmesi ve kredi limiti tahsis edilmesi gibi önlemlerin uygulanması kararlaştırılmıştır (Savran, 2013, s. 16; Aalbers, 2013, s. 1086). Paket kapsamında ABD’nin en büyük 9 bankasının 125 milyar dolarlık hissesi satın alınmıştır. Kasım ayında toplam 21 bankaya 158,6 milyar dolarlık sermaye enjeksiyonu

gerçekleşmiştir (Birdal, 2018, ss. 110-112).

Ocak 2009'da ABD Başkanlığına seçilen B. Obama döneminde, Şubat 2009'da, vergi indirimleri, vergi kesintileri, kamu harcamaları, bireylere ve eyalet hükümetlerine transfer ödemelerini kapsayacak önlemler içeren American Recovery and Reinvestment Tax Act (ARRA/ Amerika Kurtarma ve Yeniden Yatırım Vergi Yasası) yürürlüğe girmiştir (Auerbach, 2012, s. 157). Yasa ilk önce 787 milyar dolar olarak tasarlanmış, ardından 831 milyar dolara yükseltilmiştir (Birdal, 2018, s. 114). ARRA kriz boyunca uygulanan en büyük maliye politikası paketlerinden bir tanesi olmuştur (Dullien, 2012, s. 8). ARRA kapsamında yapılacak maliye politikalarının yaklaşık 290,7 milyar doları vergi teşvikleri ve vergi indirimlerine, 254,5 milyar doları eğitim, altyapı, enerji, konut, çevre, kamu güvenliği, işçilere yönelik programlara yapılacak kamu harcamalarına, 250,8 milyar doları ise işsizlik sigortası ödemeleri, sağlık sistemi gibi sosyal harcamalara ayrılmıştır (Mildner ve Howald, 2013, s. 17; Congressional Budget Office, 2015, s. 1).

Bunların haricinde ülke ekonomisi için önemli bir konumda olan otomotiv sektörüne yönelik yapılan devlet müdahalelerine ayrı bir parantez açmak gereklidir. ABD'de krizden en çok etkilenen sektörlerin başında gelen otomotiv sektöründeki iki büyük firma General Motors ve Chrysler'e, 2009 yılında 50 milyar dolarlık yardım yapmıştır (Stiglitz, 2012, s. 95). Haziran 2009'da General Motors iflas başvurusunda bulununca, Hazine şirketin %60'lık hissesini almış ve 2013 yılına kadar devletin General Motors hisselerine ortaklığı sürmüştür (Birdal, 2018, ss. 116-117). 1 Temmuz 2009'da devreye giren Hurda Teşvik Programı ile yeni araç almak isteyen hurda araç sahiplerine 4500 dolarlık destek sağlanmıştır. Programın toplam maliyeti 3 milyar doları bulmuştur (Birdal, 2018, s. 117).

ABD'nin uyguladığı genişletici ekonomi politikaları sonucunda bütçe açıkları ve kamu borçlarındaki artış, bütçe üzerindeki tartışmaları arttırmıştır. Uzun yıllardır uygulanan borçlanma limitleri sayesinde genişletici maliye politikaları özellikle 2010'dan sonra daraltıcı olarak uygulanmaya başlamıştır. İlk uygulamaları 1990'lı yıllara kadar uzanan PAYGO/pay as you go (bütçede yeni harcamalar ya da vergi indirimleri için yeni finansman imkanları sağlama) borçlanma kuralları 2010 yılında tekrardan devreye girmiştir.

ABD'de mali kural olarak nitelendirilebilecek bir diğer uygulama borçlanma limitleridir (borç tavanı). Bu limitlerin belirlenmesi için ABD Temsilciler Meclisi'nde Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasında sıkı pazarlıklar yaşanmıştır. Zorunlu olmayan (ihtiyari) kamu harcamalarının kriz sonrasında sürekli artması borç limitlerinin dolmasına yol açmıştır. Bu limitin tekrardan artırılması konusunda iki partinin anlaşamaması ABD'de belirsizliği beraberinde getirmiştir. Partilerin uzlaşmasının ertelenmesi literatürde Borç Tavanı Krizi (debt ceiling) ismiyle yer almıştır.

Kriz sonrası dönemde de birçok defa geçici olarak borç tavanı krizi çözülmeye çalışılmıştır. 2008 Küresel Krizi sonrasında, 1 Ekim 2013 tarihinde Obama Başkanlığı döneminde 16 gün, Aralık 2018'de Trump Başkanlığı döneminde 35 gün hükümet geçici olarak kapalı kalmıştır (Government Shutdown). Bu dönemlerde zorunlu harcamalar dışında harcamalar kesilmiştir, birçok devlet dairesi geçici olarak kapanmıştır. Aşağıdaki uygulamalar bütçe açıkları ve borçlanmaları kontrol altına almak için yapılmış, kimi zaman ekonomiyi canlandırmak için bu uygulamalar gevşetilmiştir.

Bütçe açıklarını gidermeye yönelik atılan adımlardan bir tanesi Ağustos 2011'de yürürlüğe giren Budget Control Act (BCA/ Bütçe Kontrol Yasası) ile atılmıştır. Bu yasa çıktıktan sonra borç tavanı tartışmalarını geçici olarak önlemiştir (United States Government Accountability Office, 2011, s. 4). Yasa kapsamında 2021'e kadar yaklaşık 2 trilyon dolarlık bütçe tasarrufu uygulanması planlanmıştır (Driessen ve Labonte, 2015, s. 1).

Uygulanan sıkı maliye politikaları neticesinde 2012 ve 2013 yıllarından sonra bütçe açıkları keskin şekilde düşmüştür. Bütçe açığı düşmekle beraber ekonomik büyüme de yavaşlamış ve bir diğer problemi beraberinde getirmiştir. Kimi ekonomistler bu durumun bir “mali uçurum” a yol açtığını iddia etmektedirler (Congressional Budget Office, 2012, s. 1). Bir yandan ekonomik büyümeyi canlandırmaya çalışan öte yandan da bütçe açıklarını kontrol etmeye çalışan ABD bütçe kesintilerinin ardından ekonomisinin durgunlaşması ile beraber yeni tedbirler almaya başlamıştır. Bunlardan bir tanesi de 2012 yılında çıkarılan American Taxpayer Relief Act (ATRA/Amerikan Vergi Mükellefleri Yardım Yasası) ile uygulanmıştır. Yasa ile bütçe kesintileri ertelenmiş çeşitli vergi oranları arttırılmış (Mildner ve Howald, 2013, s. 20), süresinin dolmasına çok az kalan vergi indirimleri de uzatılmıştır (Meyers, 2014, s. 5).

31 Aralık 2013 tarihinde çıkarılan Bipartisan Budget Act (BBA/ İki Taraflı Bütçe Yasası) ile 2014 ve 2015 yıllarında yapılması planlanan ihtiyari kamu harcamalarındaki kesinti tutarları azaltılmıştır. Bunun telafi edilmesi için zorunlu tasarruflarda artış sağlanmış ve vergi dışı yeni kamu gelir kaynakları oluşturulmuştur. 2015 yılında yeniden çıkarılan Bipartisan Budget Act ile 2016 ve 2017 yıllarında yapılması planlanan ihtiyari kamu harcaması kesintileri iptal edilmiştir (Driessen ve Labonte, 2015; Lledó vd., 2017, s. 76).

FED miktarsal genişleme programını 2014 yılında sona erdirmiştir. FED ilgili programla ekonomiyi canlandırmak için piyasaya bol miktar likidite sunmuştur. FED ekonominin normal seyrine dönmesiyle uyguladığı aşırı genişletici para politikalarında sıkılaştırma adımları atmaya başlamıştır. Bu noktada FED’in 2016 yılında FED’in gösterge faizleri 0,5-0,75 bandına yükseltmesiyle ABD’nin krizden 2014 yılında çıkmaya başladığı 2016 yılından sonra da tamamen kurtulduğu yorumu yapılabilir. Çalışmanın odak noktası 2008 Küresel Finans Krizi olduğu için, krizin esas etkilerinin ekonomik olarak sona ermesinden sonra uygulanan maliye politikaları çalışmaya dahil edilmemiştir. Fakat Trump sonrası “America First” (İlk Önce Amerika) sloganıyla ün salan korumacı ekonomi politikasının bir nedenin de 2008 Küresel Finans Krizi olduğu çıkarımı yapılabilir. 2008 sonrasındaki ABD’deki kırılmalı yapı Trump gibi popülist bir liderin başa gelmesine yol açmış, işsizliği düşürecek politikalara adım atılması, dış ticareti iyileştirmek için gümrük vergilerinin artırılması, kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesi gibi ekonomi politikalarının uygulanmasına zemin hazırlamıştır. Buna rağmen bütçe açığı ve kamu borç yükü kriz sonrasında bir hayli kötüleşmiştir. 2007 yılında %65 olan kamu borcu/GSYH oranı 2018’de %105’i aşmıştır.

Almanya

İncelenen ikinci ülke Almanya’dır. Almanya’da Küresel Kriz başladığında, diğer birçok ülkenin aksine inşaat sektörü ve konut piyasasında varlık balonu yaşanmamıştır (Funk, 2012, s. 30). Finans piyasalarında yaşanan çalkantılar ise tüm dünyada olduğu gibi Almanya’yı da etkilemiştir. Ekonomide balonların oluşmaması (ve dolayısıyla patlamaması) sayesinde krizin başlangıcında diğer ekonomilerle kıyasla ciddi bir reel ekonomik kriz yaşamamıştır. Fakat küresel talep düşüşü ile beraber ihracatı bu durumdan olumsuz etkilenmiştir.

Birçok ülke gibi Almanya da ilk olarak finans sektörünü kurtarmak için hamleler yapmıştır. Ekim 2008’de “Finansal Piyasanın İstikrarlandırılması Yasası” bankalara devlet yardımlarının sınırları belirlenmiş, Şubat 2009’da ilgili yasada yapılan değişiklikler ile banka kamulaştırmalarına imkan sağlanmış, geçici garanti fonu kurulmuştur (Bermeo ve Pontusson, 2012, s. 140). 2008 yılında Hypo Real Estate adlı emlak kredi bankasına yapılan yardımlar yeterli gelmeyince banka kamulaştırılmıştır (Birdal, 2018, s. 152). Bu bankanın kamulaştırılmasının (varlıklarının FMS Wertmanagement varlık yönetim şirketine devredilmesinin) kamu borcu/GSYH’yi yaklaşık %8,5 arttırmıştır (International Monetary Fund, 2011, s. 28). Genel olarak kriz boyunca özel bankaların sorunlu varlıklarının kamu tarafından devralınması

neticesinde kamu borç stoku yükselmiştir.

2008 yılında 480 milyar Euro'luk banka kurtarma fonu (Sonderfonds Finanzmarktstabilisierung) kurulmuş, 2008 yılında IKB, 2009 yılında Commerzbank'ın kurtarılmıştır. Kurtarmalar sonrasında finans sektörüne yapılan yardımların kamuoyunda tartışılması sonucunda 2011 yılında “Yeniden Yapılanma Fonu” kurularak, banka yapılandırılmaları/kurtarma işlemleri için gerekli finansmanın devlet bütçesinden karşılamak yerine bankalardan toplanan paralarla (bir fon aracılığıyla) karşılanması öngörülmüştür (Akçay ve Güngen, 2016, s. 156).

Reel ekonomiye yönelik ilk müdahale ise Kasım 2008'de 11 milyar Euro tutarındaki Ekonomik İstikrar 1 Paketi (Konjunkturpaket 1) ile gerçekleşmiştir (Bermeo ve Pontusson, 2012, s. 140). Ekonomik İstikrar 1 Paketi ile işletmeler ve hanehalklarının mali yükü azaltılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda KOBİ'lere yönelik çeşitli avantajlar, yeni araba alacaklara yeni teşvikler uygulanmıştır (Hamburg vd., 2010, s. 107).

Ocak 2009'da Ekonomik İstikrar 2 Paketi (Konjunkturpaket 2) yürürlüğe girmiştir. Paket tutarı 50 milyar Euro düzeyindedir (Bermeo ve Pontusson, 2012, s. 140). Ekonomik İstikrar 2 Paketi ile, vergi muafiyetleri artırılmış, vergi oranlarında indirimle gidilmiş, sağlık sigortası katkı paylarının azaltımı gerçekleşmiştir (Hamburg vd., 2010, s. 107; Bakar ve Tokathoğlu, 2012, s. 486). Aynı zamanda paket kapsamında sosyal transfer harcamalarında, çevre, eğitim ve sağlık hizmetlerinde (Hamburg vd., 2010, s. 107; European Commission Directorate-General for Economic Financial Affairs, 2009, s. 207) altyapı yatırımlarında kamu harcamalarını arttıracak düzenlemelere girilmiştir. Bunun yanında yeni araç almak isteyenlere yönelik teşvikler de pakette yer almıştır (Jackson, 2010, s. 21). Ekonomik İstikrar 2 Paketi sonrasında uygulanan maliye politikaları ile beraber ekonomi güven endeksi hızlı şekilde artmıştır (Dullien, 2012, s. 9).

Aralık 2009'da yeni iş başına geçen Alman Hükümeti uzun dönem büyümeyi sağlamak ve piyasayı canlandırmak için “Büyümeyi Hızlandırma Programı” (Wachstumsbeschleunigungsgesetz) isimli bir paketi yürürlüğe koymuştur. Paket kapsamında çocuk yardımları artırılmış, miras üzerinden alınan vergilerde, KDV'de, işletmeler üzerindeki çeşitli vergilerde oranlar azaltılmıştır (Hamburg vd., 2010, s. 108). Paket 8,5 milyar Euro büyüklüğe sahiptir (Bermeo ve Pontusson, 2012, s. 140).

Almanya'nın diğer birçok Avrupa ülkesinden farklı olarak krize karşı uyguladığı politikalar kısıtlı olmuştur. Uygulanan genişletici özellikteki politikalar çoğunlukla 2009 ve 2010 yıllarında uygulanmıştır (Blömer vd., 2015, s. 11). Almanya hükümeti iradi maliye politikalarından ziyade otomatik stabilizatörlere ağırlık vermiştir (Bakar ve Tokathoğlu, 2012, s. 286). 2009 ve 2010 yıllarında uygulanan politikalar incelendiğinde kamu harcamaları iki yıl içinde toplam 65 milyar Euro artmıştır. Özellikle 2010 yılında bankacılık sektörünü yönelik yapılan harcamalar neticesinde 33 milyar Euro artış gerçekleşmiştir. İlgili dönemde vergi gelirleri 28 milyar Euro düşmüştür (Blömer vd., 2015, s. 12).

2010 yılının sonuna doğru daraltıcı maliye politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Almanya'da kemer sıkma politikaları için yapılan tasarruflar diğer ülkelere kıyasla sınırlıdır ve çoğunlukla kamu yönetim giderlerinden ve askeri harcamalardaki azalmalardan kaynaklanmıştır (Bozio vd., 2015, s. 421). Almanya'da uygulanan vergi reformlarının bazıları krizden önce de yapılması planlanmıştır. Hanehalklarını çok etkilemeyen vergi reformları diğer birçok ülkeye kıyasla daha küçük seviyede kalmıştır (Bozio vd., 2015, s. 424).

Kasım 2010'da Gelecek Paketi (Zukunftspaket) ile diğer paketlerin aksi yönde daraltıcı maliye politikası tedbirleri somut olarak uygulanmaya başlanmıştır. Buna göre hava trafiği vergisi, enerji tüketim vergisi, finansal işlem vergisi, nükleer enerji vergisi gibi yeni vergi türleri

konulmuştur (Blömer vd., 2015, ss. 13-14). Almanya Haziran 2010'da 2011 yılından itibaren 80 milyar Euro (GSYH'nin yaklaşık %2,9'u) mali konsolidasyon uygulayacağını duyurmuştur. Bu uygulamaların %80'inin 2012-2014 yılları arasında olacağı tahmin edilmiştir (OECD, 2011, s. 31). Fakat daha sonra Almanya bazı önlemleri uygulamaktan vazgeçmiştir. Vazgeçilen önlemler arasında nükleer enerji vergisi ve finansal işlem vergisi de bulunmaktadır (Kataryniuk ve Vallés, 2015, s. 28).

Almanya mali disiplini sağlamak adına yeni mali kurallar koymuş ve net borçlanmasına sınırlar getirmiştir. Buna Federal hükümette 2016 yılından itibaren eyaletlerde ise 2020'den itibaren geçerli olacak şekilde borçların artışı kurala bağlanmıştır. Bu kararlar, bütçe açığının GSYH'ye oranının 0.35'i geçmemesi kararlaştırılmıştır (Bozio vd., 2015, s. 427).

Almanya birçok gelişmiş ülkenin aksine imalat sanayinde güçlü konuma sahip olması sebebiyle kriz sonrası toparlanması hızlı şekilde gerçekleşmiştir. Krizin başlangıcında ertelediği kamu projelerini 2011 yılından itibaren yürürlüğe koymaya başlayan Almanya böylelikle kapasite kullanımını artırarak ekonomide bir güven tahsis etmiştir. Özel tüketim harcamalarının da artışı ekonomik büyümeyi desteklemiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 18). Birçok ülkenin kriz sonrası Almanya'nın borç/GSYH oranı %80'lere kadar yükselmesine rağmen daha sonra borç oranı hızlı şekilde düşmüştür. Kısa süre sonra Almanya borç/GSYH oranını %60 seviyesine düşürmeye başararak krizden önceki seviyesine geri gelmiştir.

İspanya

İncelenen üçüncü ülke İspanya'dır. İspanya 1990'lı yılların ortalarından itibaren ülkeye giren yabancı sermayeyle artan varlık fiyatları ve yurtdışından alınan krediler neticesinde emlak piyasasında kriz öncesinde balon oluşumu gerçekleşmiştir (European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2016a, s. 9). ABD'de ortaya çıkan kriz İspanya'ya kısa sürede sirayet etmiş, uluslararası finans krizi kredi koşullarını daraltmış, yaşanan ekonomik gerileme ile beraber emlak balonu patlamış ve birçok şirket iflas etmiştir (Akçay ve Güngen, 2016, s. 146).

Birçok gelişmiş ülkeye kıyasla borç oranı çok düşük olan İspanya emlak balonuna sahip olmasından dolayı yine de borç krizine yakalanmıştır. Ayrıca bankacılık sektörünün sorunlu yapısı nedeniyle İspanya'nın yurtdışından aldığı kredilerin geri ödenemeyeceğine dair endişelerin artması krizi daha da derinleştirmiştir (Beker, 2013, s. 13). İncelenen tüm ülkelerde olduğu gibi krizin çıkması ile beraber özellikle finans sektöründe sıkıntılar baş göstermiştir. Bu noktada ilk düzenlemeler ve ekonomik tedbirler finans sektörüne yönelik olmuştur.

Emlak sektöründe yaşanan problemler neticesinde sıkıntıya giren Caja isimindeki mevduat ve yatırım bankalarına kurtarma paketleri uygulanmıştır. İlerleyen dönemlerde de bankacılık sektörüne yönelik birtakım tedbirler alınmış sorunlu bazı bankalar kamulaştırılmıştır (Beker, 2013, s. 14). İspanya hükümeti 2008 ile 2012 yılları arasında bankacılık sektörünü kurtarmasının maliyeti 160 milyar Euro'ya seviyesinde gerçekleşmiştir (Akçay ve Güngen, 2016, s. 149). Finansal kuruluşların kurtarılmaya başlanmasının ardından kamu borcu da artmıştır. Kriz sonrasında İspanyol bankalarına aktarılan fonlar büyük bütçe açıklarına yol açmıştır (Birdal, 2018, s. 188). Fakat bankacılık sektörüne yapılan yardımlar yeterli olamamış ve reel sektöre sıçrayan kriz için yeni kurtarma programları yapılmaya başlanmıştır (Zapico-Goñi, 2015, s. 209).

Finans sektörü dışında reel ekonomiye yönelik uygulanan iradi maliye politikalarını iki dönemde inceleyebiliriz. İlk dönem 2008-2009 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönem kamu gelirlerinin azaltılarak kamu harcamalarının arttırıldığı mali genişlemenin uygulandığı dönemdir. İkinci dönem 2010-2013 yıllarını kapsayan mali konsolidasyonların ortaya konduğu dönemdir (Martí ve Pérez, 2016, s. 12).

2008 yılında başa geçen Zapatero hükümeti Kasım 2008’de Plan *E* (Plan Espanol para el Estimulo de la Economia y el Empleo) olarak bilinen 12,8 milyar Euroluk kamu harcama ve istihdam programını uygulamaya koymuştur (Chislett, 2016, s. 26). Paket kapsamında ekonomiyi canlandırmak için çok sayıda tedbirler uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda şirketlere sübvansiyon verilmiş, altyapı projelerine kaynak aktarılmış, istihdam oluşturabilmek adına kamu projeleri başlamış (Muro ve Lago, 2020, s. 123), şirketlere kurumlar vergisinde geçici indirimler ve servet vergilerinde indirimler gerçekleştirilmiştir (Bakar ve Tokatlıoğlu, 2012, s. 485). Bunların haricinde işsizlik maaşı veya yardımı alan kişilere çeşitli imkanlar sağlanmış, mortgage ödemelerinde ertelemelere gidilmiştir (Callan vd., 2011, s. 8).

Maliye politikalarında ikinci dönemi 2010’da başlamıştır. 2010 yılından sonra ortaya çıkan borç kriziyle beraber diğer Avrupa Birliği ülkeleri gibi İspanya’da da mali konsolidasyon uygulanmaya başlanmıştır (Álvarez, 2012, s. 4). Zapatero hükümeti bu amaçla tasarruf tedbirleri almaya yönelmiştir. 2009 yılında %11 bütçe açığı verilmesi kamu borcunun %53 seviyesine çıkması ve işsizlik oranının %20’ye yükselmesi ile daraltıcı mali tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmıştır (Chislett, 2016, s. 27). Bunun yanında Avrupa Komisyonu İspanya’yı Aşırı Bütçe Açığı Prosedürü (EDP) kapsamına almış ve bütçe açığının kısa sürede düzeltilmesi konusunda baskı uygulamıştır.

Bu kapsamda 2010-2013 yıllarını kapsayan Mali Konsolidasyon Planı yürürlüğe girmiştir. Temelde kamu harcamalarının kısılıp, vergi gelirlerinin artırılması öngörülmüştür. Bunun yeterli gelmemesi üzerine emeklilik sistemi reformu, işgücü piyasası reformu ve son olarak finans piyasasına yönelik reformlar ortaya konmuştur (Muro ve Lago, 2020, s. 123,125). Mali sürdürülebilirliği sağlayabilmek adına etkileri kısa, orta ve uzun vadeli olan birçok politika önlemleri alınmıştır (Martí ve Pérez, 2016, s. 6).

2010-2013 yılları arasında uygulanan tasarruf tedbirleri arasında; sosyal yardım kesintileri, aile yardımlarına kesintiler, memur maaşlarında (ilerleyen yıllarda arttırmamak üzere) %5 kesintiye gidilmesi, kamu çalışanlarının işten çıkarılması, emekli maaşlarının dondurulması, erken emekliliğin ortadan kaldırılması ve emeklilik yaşının artırılması, gelir vergisi oranlarının arttırılması, KDV ve diğer vergi oranlarının arttırılması, işgücü piyasasının esnekleştirilmesi gibi önlemler yer almıştır (Álvarez, 2012; Chislett, 2016, s. 27; Eraslan ve Timurtaş, 2015, s. 45; Leahy vd., 2013, s. 38; Martí ve Pérez, 2016, s. 13; OECD, 2015, ss. 164-165).

Artan bütçe açıklarına karşılık 2011 yılında açıklara karşı Anayasa ile düzenlenen mali kurallar konulmuştur. Şubat 2012 tarihinde ise Bütçe İstikrar Kanunu (Budgetary Stability Law) ile beraber harcama artışları nominal GSYH artışları ile sınırlandırılmıştır (Akçay ve Güngen, 2016, s. 148). İlk aşamada merkezi hükümet ve belediyelerde uygulanması kararlaştırılan bu kuralların, 2012 yılından sonra bölgesel hükümetlerde de çeşitli şekillerde uygulanması planlanmıştır (International Monetary Fund, 2011, s. 3). Bunun haricinde 2020 yılından itibaren de merkezi ve bölgesel hükümetlerde bütçe dengesinin önceden belirlenen tutarları aşamayacağı kararlaştırılmıştır (Lledó vd., 2017, s. 70). Böylelikle kamunun tüm birimlerine bütçe açığı ve borç sınırlamaları getirilip, şeffaflık arttırılmaya çalışılmıştır (Muro ve Lago, 2020, s. 125).

Finans sektörünün sorunlu yapısı sonrasında banka kurtarma maliyetlerinin artmasıyla beraber İspanya hükümeti, 2012 yılında bankacılık sektörüne tekrardan sermaye enjekte etmek için eski ismiyle EFSF (Avrupa Finansal İstikrar Fonu) yeni ismiyle ESM (Avrupa İstikrar Mekanizması)’den dış borç almıştır. Kurum tarafından İspanya’ya 100 milyar Euro’ya kadar kredi garantisi verilmiştir. İspanya bu fonun 41,33 milyar Euroluk kısmını kullanmıştır. 2014 yılından İspanya hükümeti yardım programını sona erdirmiştir (European Stability Mechanism (ESM), 2013, ss. 3-5). İspanya hükümeti Kasım 2016’da vade süresinin bitmesine altı sene kala ESM’ye olan borcunu ödemeye başlamıştır (European Commission Directorate-General for

Economic and Financial Affairs, 2016c, s. 10).

İspanya'nın 2014 sonrasında kemer sıkma önlemlerini azaltmaya çalıştığı görülmektedir. 1 Ağustos 2014'de yeni bir vergi reformuna gitmiştir. Vergi takozu maliyetlerini düşürülmüş, kurumlar vergisi tabanını genişletilmiş, vergi kaçakçılığını önlenmeye çalışılmış, kurumlar ve gelir vergilerinde kesintilere gidilmiştir (European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2014, s. 22). 2014 yılındaki uygulamalar 2015 yılında da devam etmiştir. İstihdam piyasasını düzenlemek adına bir dizi ekonomik önlem alınmıştır. Bu kapsamda işveren üzerindeki sosyal güvenlik ödemelerinin bir kısmı için geçici muafiyetler verilmiş, işgücü piyasasındakilerin eğitimi teşvik edilmiş, kayıt dışı ekonomiyi düzelterek tedbirler hayata geçirilmiştir (European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2015, ss. 33-36). 2015 yılında yeniden bir vergi reformu uygulamaya konularak doğrudan vergilerin yükü azaltılmaya çalışılmıştır. Özellikle düşük gelirli mükellefler hedeflenerek marjinal vergi oranları düşürülmüştür (Martí ve Pérez, 2016, s. 16). Yeni vergi reformuyla sosyal güvenlik katkı payları azaltılmış, büyüme ve istihdam yaratılmaya odaklanılmış, ülkenin uzun dönemdeki rekabetçi yapısının korunmasına özen gösterilmiştir. Bu kapsamda gelir vergilerinin ve kurumlar vergilerinin tekrar düşürüldüğü, vergi sisteminin daha basitleştirmeye çalışıldığı görülmüştür. Ayrıca işsizliği düşürebilmek için sosyal güvenlik prim maliyetlerini düşürecek düzenlemeler yapılmıştır (OECD, 2015, s. 165).

Genişletici önlemler neticesinde Başbakan Rajoy krizin sona erdiğini 2015 yılında ilan etmiştir (Akçay ve Güngen, 2016, s. 150). Fakat genişletici politikalardan sonra bütçe açığının beklenenden yüksek çıkmasıyla yeni önlemler yürürlüğe girmiştir. 9 Mart 2016 tarihinde İspanya hükümeti; merkezi hükümet düzeyinde 2 milyar Euro bütçe kesintisine gitmiş, bölgesel bazda kamu harcamalarını kısacağına taahhüt etmiştir (European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2016b, s. 9). Ekim 2016'da çıkarılan yasa ile eğitim, sağlık ve yatırım harcamaları azaltılmıştır (European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2016a, s. 61). 2017 yılında ekonomik büyüme sayesinde kamu gelirleri artmış ve uygulanmaya devam eden harcama kısıtlamaları ile bütçe açıklarının artış hızındaki yavaşlama devam etmiştir (European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2017, s. 9).

2007 yılında kamu borcu/GSYH oranı %35 olan İspanya'nın kamu borcu, çarpıcı şekilde 2014 yılında %100'ü aşmıştır. 2007 yılından önce bütçe fazlası veren ülke, kriz sonrası tam tersi istikamete doğru giderek %11,4 bütçe açığı vermiştir. İspanya kriz sonrası tekrardan bütçe fazlası verememiştir.

İtalya

İncelenen dördüncü ülke İtalya'dır. İtalya ekonomisinde kriz öncesinde, krizden derin şekilde etkilenen diğer birçok ülkenin aksine konut fiyatlarında varlık balonları yaşanmamıştır. Aynı zamanda iç tasarrufların yeterli olması yatırımlarda yabancı yatırımlara ihtiyaç bırakmamış, bankacılık sektöründe sağlam temellerde işlemiştir. Bunun yanında krizden önce düşük faiz oranları ile istikrar ortamı oluşturmuş, kamu maliyesini dengeli yönetmiş, siyasi istikrar korunmuştur. Sözü edilen etmenlerin aksine ülkenin yüksek kamu borç stokuna sahip olması ve krizin ardından büyümesinin yavaşlayacağına dair beklentilerin oluşması nedeniyle, kredi derecelendirme kuruluşları tarafından düşük notlar almıştır. İtalya'ya yönelik oluşan olumsuz algı ülkenin krize sürüklenmesini hızlandırmıştır ve zamanla krizden en çok etkilenen Avrupa ülkelerinden bir tanesi olmuştur (Birdal, 2018, s. 191,192; Kibritçioğlu, 2011; Pellegrino ve Zingales, 2017, s. 2).

2008 Küresel Finans Krizine yüksek oranlarda devlet borcu ve bütçe açığıyla giren İtalya'nın uyguladığı politikalarda daha çekingen davranmasına yol açmış ve çok genişletici

önlemlerin alınması en azından ilk aşamada gerçekleşmemiştir (Hamburg vd., 2010, s. 109). Birçok ülkenin aksine 2008-2010 yılları arasındaki mali genişleme döneminde İtalyan bankacılık sistemine yönelik kurtarma paketleri uygulanmamıştır. İtalyan bankaları daha çok uluslararası sermaye piyasasında yaşanan sıkıntılardan dolayı etkilenmiştir (Beker, 2013, s. 18). Fakat ilerleyen yıllarda bankalara yönelik birçok yardım yapılmıştır.

Krizin reel etkileri henüz çok yeniyken Kasım 2008'de 6,4 milyar Euro tutarında (Borghini, 2013, s. 3) bir paket yürürlüğe girmiştir. Pakete göre çeşitli sosyal yardım tedbirleri yapılmış, alt yapı harcamalarını planlanmış, küçük ölçekteki işletmelere destek sunulmuştur (Borghini, 2013, s. 3; Leahy vd., 2013, s. 28; Jackson, 2010, s. 21; Hamburg vd., 2010, s. 107) Şubat 2009'da yeni bir mali teşvik paketi yürürlüğe girmiştir. Burada yeni araçların alımı ve daha çevreci nitelikte araçların kullanımı teşvik edilmeye çalışılmıştır (Jackson, 2010, s. 21). Bu dönemde yapılan genişletici maliye politikalarında yatırım harcamaları ve sosyal harcamalar öncelenmiştir. İtalya ekonomisinin sahip olduğu yüksek borç oranı canlandırma paketlerini de kısıtlamıştır (Cencig, 2012, s. 13).

2011 yılında İtalya'da etkisini iyice gösteren Avrupa Borç Krizi sonrasında Berlusconi hükümeti iki ayrı paket ile tasarruf tedbirlerine gitmiştir. Temmuz 2011'de hazırlanan programla bütçe açıklarının 2013 sonunda 45 milyar Euro azaltımı amaçlanmış bütçeye gelir getirmesi amacıyla da özelleştirme programı uygulanması kararlaştırılmıştır. (Akçay ve Güngen, 2016, s. 140). Ağustos ayında açıklanan ikinci pakette bütçedeki mali konsolidasyon önlemlerinin toplamda 59,8 milyar Euro'ya çıkartılması kararlaştırılmıştır (Arachi vd., 2012, s. 449).

Berlusconi hükümetinin 2011 yılında aldığı kemer sıkma önlemleri arasında; bakanlıkların harcamalarında tasarrufa gidilmesi, yerel yönetimlerin kaynaklarında kesinti, memur sayısının azaltılması, bazı memur maaşlarının dondurulması ve üst kademedeki memur maaşlarının azaltılması, sağlık harcamalarının azaltılması, gelir vergisi, KDV, ÖTV oranlarının artışı, finansal işlemlere ilişkin yeni vergileme, vergi kaçakçılığının önlenmesi gibi tedbirler yer almıştır (Arachi vd., 2012, s. 449; Leahy vd., 2013, s. 28; Palacioğlu, 2018, s. 34):

Krizden bu yana İtalya'da çıkarılan en büyük mali tasarruf tedbiri Aralık 2011 yılında teknokrat Monti hükümetince çıkarılmıştır (Cencig, 2012, s. 14). Aralık 2011'de Monti hükümetinin çıkardığı "İtalya'yı Kurtarma" (Salva Italia) programı kamu gelirlerini arttırarak ve kamu harcamalarını kısıtlayarak bütçe dengesini sağlamaya çalışmıştır. Emeklilik sisteminin yeniden düzenlenmiş ve yerel hükümetlere aktarılan kamu transferleri sınırlandırılarak kamu harcamalarının azaltılması amaçlanmıştır. Kamu gelirlerini arttırıcı tedbirler arasında ise emlak vergilerinin yeniden güncellenmesi, finansal varlıkların vergilendirilmesi, lüks tüketim ürünlerine yeni vergiler konulması gibi yeni düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Programla beraber vergi gelirlerinin kaynağının gelir vergisinden (özellikle emek gelirleri üzerinden) ziyade harcamalar üzerine (dolaylı vergilere) kaydırılması amaçlanmıştır. Tüm bunların yanında çeşitli vergi teşvikleri getirilmiş ve vergi kaçakçılığıyla da mücadele edilmeye çalışılmıştır (Cencig, 2012, ss. 32-35; Arachi vd., 2012, s. 449).

Daraltıcı maliye politikaları 2012'de de devam etmiştir. 2012 yılının Nisan ayında Monti hükümeti tarafından Documento di Economia e Finanza (Ekonomi ve Finans Paketi) yürürlüğe girmiştir. Program kapsamında 2012 yılında 48.9 milyar Euro, 2013 yılında 75.7 milyar, 2014 yılında 81.3 milyar Euro GSYH'nin yaklaşık %5'i seviyesinde bütçenin kemer sıkma önlemleri öngörülmüştür (Cencig, 2012, s. 15). 5 Temmuz 2012'de Riduzione Della Spesa a Servizi Invariati isiminde kamu harcamalarına üç yıl boyunca sınırlama getirecek bir kararname meclis tarafından onaylanmıştır. Bu kapsamda üç yıl içinde 25,9 milyar Euro'luk harcama kısıtlaması yasalarda yer almıştır (Cencig, 2012, s. 46). Monti hükümeti tarafından 2012 yılından sonra uygulanan çeşitli politikalarda finans piyasası, emeklilik sistemi, istihdam piyasası, sağlık sektörü

ve sosyal hizmetlerle reformlar yapılmıştır. Alınan tasarruf tedbirleri arasında emeklilik yaşının artırılması, yüksek emeklilik maaşlarının artışının dondurulması, KDV artışı ve kayıt dışı ile mücadele yer almaktadır (Akçay ve Güngen, 2016, ss. 141-142; Bozio vd., 2015, s. 425; Hong, 2014, ss. 79-81; Palacıoğlu, 2018, s. 35):

İtalya kriz sonrasında imalat sektörünün güçlü varlığını ve verimliliğini koruyabilmek adına Aralık 2014'de yeni bir iş yasasını çıkarmış, işten çıkarmalarda işverenin lehine düzenlemelere gitmiştir. (Akçay ve Güngen, 2016, s. 144,145). 2015 yılındaki işgücü reformu kapsamında çıkardığı yasa ile de işçi çıkarma maliyetleri düşürülmüş, firmalara işçileri farklı alanlarda aynı sözleşmeyle çalıştırma şansı tanınmış, işsiz kişilere verilen desteklerin artmıştır (Bozio vd., 2015, s. 426).

Artan bütçe açığı ile AB Komisyonu tarafından Aşırı Bütçe Açığı (EDP) kapsamında alınan İtalya'da, özellikle 2016 sonrasında 360 milyar Euro'ya çıkan bankaların sorunlu kredileri ülkeyi ikilemde bırakmıştır. İtalya AB tarafından bütçe disiplini sağlamaya zorlanmış, fakat bankalarını da kurtarmaya çalışmıştır. 2016'nın sonunda ülkenin en eski bankalarından olan Monte dei Paschi ve diğer sorunlu bankalar için 15 milyar Euro fon ayrılmıştır. Ayrıca 80 milyar Euro da devlet garantisi tesis edilmiştir (Dünya Gazetesi, 15 Aralık 2016). 2017 senesinde yine iki ayrı bankadan toplam 5.2 milyar Euro'luk sorunlu varlık alımı ve bankaların 12 milyar Euro'luk kredilerine garanti verilmesi kararlaştırılmıştır (Dünya Gazetesi, 26 Haziran 2017).

2019 yılı için önerdiği bütçe tasarısı ilk aşamada reddedilen İtalya AB Komisyonu ile ciddi pazarlıklara gitmiştir. Önce %1,6 bütçe açığı vermeyi taahhüt eden İtalya ardından vatandaşlık aylığı, emekli yaşını düşürme, vergi reformunun sağlanması gibi amaçlarla AB'ye gönderdiği bütçe taslağında yıllık bütçe açığı %2,4 seviyesine yükseltmiştir. Komisyon ise bu açığa İstikrar ve Büyüme Pakti'na aykırı olması nedeniyle sıcak bakmamıştır (Dünya Gazetesi, 6 Kasım 2018a). Aşırı Bütçe Açığı prosedürü başlatılan İtalya, yapılan pazarlıklar sonucunda bütçe açığını %2,04'e düşürmek için anlaşmaya varmıştır. Böylece Aşırı Bütçe Açığı prosedürü kaldırılmış ve maddi yaptırımlar engellenmiştir (Dünya Gazetesi, 19 Aralık 2018b). Kamu borç yükü/GSYH oranı kriz öncesinde %106 seviyesinde İtalya'da, bu oran 2014 yılında %135'lere kadar çıkmış ardından bu seviyede seyrini sürdürmüştür.

Yunanistan

İncelenen beşinci ülke Yunanistan'dır. Yunanistan çeşitli nedenlerden dolayı krizden en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Sahip olduğu yüksek bütçe açığı ve kamu borç stoku yüzünden ülke iflasın eşiğinden dönmüştür. Kriz sonrası uyguladığı politikalar yüzünden Yunan halkı ile Yunan Hükümetleri arasında büyük çatışmalar yaşanmış, ülkede AB'den çıkış senaryoları konuşulmuştur.

Yunanistan, krizden önceki yapısal sorunları nedeniyle krizden derinden etkilenmiştir. Kamu sektörünün çok büyük olması (Apak ve Barlas Pırıldak, 2015, s. 1), Euro'ya dahil olmasının ardından kur dezavantajı yaşaması, borçlanma maliyetlerinin düşük olmasının verdiği rehavet (Akçay ve Güngen, 2016, s. 126,127), askeri harcamaların yüksek olması (Durmuş, 2013, s. 280), ülkede yolsuzluk, rüşvet ve popülizmin yaygın olması, kaynakların israf edilmesi (Ikonou, 2018, s. 269), memur maaşlarındaki yüksek tutarlar (Kızıldere ve Büberkökü, 2017, s. 129), kayıt dışı ekonominin varlığı (Leahy vd., 2013, s. 17), ağır sosyal güvenlik yükü (Öztürk ve Sözdemir, 2015, s. 571) gibi nedenlerden dolayı hem cari açığı hem de kamu borç stoku 1980'li yıllardan bu yana sürekli artmış (B.Akçay, 2012, s.18) ve ülkede ikiz açık yaşanmıştır (Tayfur, 2013, s. 206). Ekonomisinde yapısal sorunlar varken küresel bir krizle karşı karşıya kalmış, aynı zamanda makroekonomik istatistiklerini de bilinçli olduğundan daha iyi göstererek⁴ ekonomik sıkıntıları saklamıştır. Durumun ortaya çıkmasının ardından oluşan panik kısa zamanda bir borç krizine yol açmıştır.

Krizden en çok etkilenen AB üye ülkesi olan Yunanistan Küresel Finans Krizi çıktığında finans sektörünün kırılgan yapısı ya da emlak balonundan kaynaklanan bir krize yakalanmamıştır. Kriz Yunanistan'da daha çok kamu maliyesinden kaynaklanmıştır. Yunanistan'da başlayan kriz, birçok Avrupa ülkesini derinden etkileyerek Avrupa Borç Krizi'ni tetiklemiştir (Cura, 2015, s. 6).

Ülkenin kamu maliyesindeki var olan yapısal sorunları, kriz öncesinde yaklaşan seçim dolayısıyla bütçe açığının artması hali hazırda yüksek olan kamu borçlarını daha da arttırmıştır (Köse ve Karabacak, 2011, s. 295). Yeni seçilen hükümet 2008 KFK başlarken sağlık çalışanlarına, emeklilere, öğrencilere yönelik harcamalar yapmış, ülkenin sosyal güvenlik kurumuna destek verilmiştir (Ikonomou, 2018, s. 44). Bunun yanında ayrıca finans sektörüne likidite sağlanması için yapılan kamu harcamaları da bütçe dengesinin sarsılmasına yol açmıştır. KFK sonrasında faiz artışlarının yaşanması ülkenin ucuz maliyetle borçlanmasını engellemiş, yerel yönetimlerin ve bürokrasinin etkinsizliği Yunanistan'ın 2008 Küresel Finans Krizi'nden sonra borç krizine yakalanmasının önünü açmıştır (Ikonomou, 2018, s. 269).

2010 yılında Yunanistan Avrupa Komisyonunca EDP (Aşırı Açık Prosedürü) kapsamına alınmıştır (Mink ve de Haan, 2013, s. 102). AB Komisyonu bütçe açığının %3'ün altında olması ve ücret ödemelerinin azaltılması çağrısında bulunmuştur. Buna binaen Yunanistan hükümeti kamu çalışanlarının maaşlarının dondurulacağını açıklamıştır (Köse ve Karabacak, 2011, s. 292). Ardından Yunan Hükümeti, Mart 2010'da tasarruf tedbirleri paketini, Nisan 2010'da ise vergi reformu paketini çıkartmıştır (Callan vd., 2011, s. 8). Böylelikle 4,8 milyar Euro tasarruf edilmesi öngörülmüştür (Köse ve Karabacak, 2011, s. 292). Alınan önlemlere rağmen Yunanistan'ın ekonomisi istenilen seviyeye gelmemiştir ve yeni bir politika tedbirine ihtiyaç duyulmuştur.

Mayıs 2010'da Troyka⁵ ile anlaşılmıştır. %5,5 faiz oranı ile 110 milyar Euro borçlanmıştır. Anlaşmanın sonucunda Yunanistan; ekonomisini daha rekabetçi koşullara hazırlayacak reformların yapacağını, bütçe dengesini sağlayacağını ve geniş özelleştirme programları başlatacağı konusunda Troyka'ya çeşitli taahhütler vermiştir (Akçay ve Güngen, 2016, s. 127; Sadiku vd., 2014, s. 33). Program kapsamında Yunanistan kamu harcamalarını %7 azaltacağını, vergi gelirlerini %4 arttıracığını ve vergi kaçakçılığı ile mücadele edeceğini taahhüt etmiştir (European Commission Directorate-General for Economic Financial Affairs, 2010, s. 14).

2010 yılında kemer sıkma/tasarruf tedbirleri kapsamında uygulanan politikalar şu şekildedir (Akyol, 2014, s. 58; Callan vd., 2011, s. 8; Köse ve Karabacak, 2011, ss. 297-298; Leahy vd., 2013, s. 13): Memur maaşlarında kesintilere gidilmiştir, memurlara ödenen ikramiyeler kaldırılmıştır, 2014 yılına kadar memur ve emekli maaşları dondurulmuştur, 150 bin kamu personelinin işine son verilmiştir, kamu sektöründeki işe alımlar azaltılmıştır, yüksek Emekli maaşı alanlara uygulanan gelir vergisi oranları artırılmış, emeklilik yaşı 65'e çıkarılmıştır, KDV, ÖTV oranları artmış, kapsamı genişlemiştir, gelir vergisi oranları artmıştır, 2009 yılında yıllık geliri 100 bin Euro ve üzeri olanlardan bir defaya mahsus (geçmişe dönük) %1 vergi alınması kararlaştırılmıştır, bazı firmalara geçici kriz vergisi konulmuştur, aile yardımları kısıtlanmıştır, işgücü piyasası esnekleştirilmiştir, çok sayıda kurumun özelleştirileceği ilan edilmiştir. Paket ülkede yeniden bir siyasi krize yol açmış, paketi referanduma götüreceğini açıklayan Başbakan Papandreou istifa etmiş yerine Başbakan olarak Lucas Papademos gelmiştir.

Borçlarını ödemekte zorluk çeken Yunanistan'ın Mart 2012 tarihinde borç yapılandırması işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu yapılan işlem literatürde borç yapılandırması, borç takası, saç tıraşı (*hair cut*) gibi farklı isimlerde yer almaktadır. Yunanistan'a borç veren kreditorler ellerindeki tahvillerin nominal değerinde %53,5'lik bir iskontoya gidilmesini gönüllü olarak kabul etmiştir. Ayrıca 130 milyar Euroluk bir kurtarma paketi devreye sokulmuştur (European Commission,

2012). Yunanistan, 107 milyar Euroluk borç yükünden kurtulmuş ve toplam borcunu 307 milyar Euro'ya düşürmüştür (Öztürk ve Sözdemir, 2015, s. 574).

Kurtarma paketi kapsamında Troyka ile imzalanan anlaşmada Yunan Hükümetinden çeşitli şartların yerine getirilmesi istenmiştir. Buna göre anlaşmanın Yunan Parlamentosu tarafından onaylanması, politikacıların kemer sıkma programını uygulayacağını taahhüt etmesi (Apak ve Barlas Pırıldak, 2015, s. 5) ve Yunanistan'ın kamu borcunun GSYH'ye oranının %124'e düşürülmesi istenmiştir (Öztürk ve Sözdemir, 2015, s. 574).

Yunanistan'a yapılan 2. yardım paketi neticesinde uygulanan kemer sıkma tedbirleri arasında kamu çalışanlarının istihdamının azaltılması, memur maaşları düşürülmesi, birçok vergi muafiyetinin kaldırılması, serbest meslektekilere ek girişimcilik vergisi konulması, işsizlik sigortası primleri arttırılması, emlak vergisi, motorlu taşıtlar vergisi, KDV ve petrol ürünleri tüketim vergileri arttırılması, özelleştirme işlemleri başlatılması gibi tedbirler yer almıştır (Callan vd., 2011, s. 8; Durmuş, 2013, s. 280; Hellenic Republic Ministry of Finance, 2012, s. 6):

İlerleyen yıllarda paket kapsamında verilecek borç tutarı arttırılarak yaklaşık 150 milyar Euro'ya çıkarılmıştır (Atakişi ve Mehmet, 2018, s. 36). Yapılan borç yapılandırması, borç faizlerinde iyileştirmeler ve borçların ödeme tarihlerindeki kolaylıklarının hepsinin maddi değerinin 180 milyar Euro'ya vardığı tahmin edilmektedir (Ikonou, 2018, s. 64).

IMF ve AB öncülüğünde gerçekleşen programların ardından Yunanistan'da iki senede özelleştirmeden sağlanan kamu gelirleri toplam milli gelirinin %6,5'una ulaşmıştır (International Monetary Fund, 2011, s. 6). 1. ve 2. kurtarma paketleri için ülkeye gelen fonların yaklaşık 120 milyar Euroluk kısmı borç servisine gitmiş, 48 milyar Euroluk kısmı bankalara sermaye enjekte etmek için kullanılmış ve 27 milyar Euroluk kısmı ise devletin genel giderlerine harcanmıştır (Harari, 2015, s. 8).

Yunanistan kriz sonrasında mali kurallara da başvurarak bütçe dengesi kuralını uygulamaya çalışmıştır. 2014 yılında yaptığı borç anlaşmalarının bir sonucu olarak bütçe açığının GSYH'ye oranının %0,5'ini geçmeyeceğini ilan etmiştir (Lledó vd., 2017, s. 33).

Avrupa Merkez Bankası'nın müdahaleleri ve borçların tekrar yapılandırılmasına rağmen Yunanistan'da krizin olumsuz etkileri bir türlü engellenememiştir (Ağcakaya, 2014, s. 101). 2015 yılında toplam borç miktarının azalmak bir yana 320 milyar Euro'ya çıkmasıyla beraber, Yunanistan yeniden Troyka ile pazarlık masasına oturmak zorunda kalmıştır (Akçay ve Güngen, 2016, s. 138). Anlaşmanın gecikmesiyle finansman sıkıntısına düşen Yunanistan, IMF'ye olan 1,6 milyar Euro borcunu 1 Temmuz 2015 tarihinde ödeyemeyerek, IMF tarihinde temerrüde düşen ilk gelişmiş ülke olmuştur (Çatır, 2015b, s. 2). Kısa süre sonra AMB'ye olan 3,2 milyar Euro borcunu da ödeyemeyince ülkedeki bankalar kısa süreliğine kapatılmış ve finans piyasasında panik ortamı oluşmuştur (Akyol, 2016, s. 303)

5 Temmuz 2015 tarihinde Yunanistan'da yeni bir kredi paketinin imzalanması için referanduma gidilmiştir. Yapılan referandum halk tarafından %62 oyla reddedilmesine rağmen paket 12 Temmuz 2015'de kabul edilmiştir (Çatır, 2015a, s. 1,2). Özellikle yoksul vatandaşlara kemer sıkma politikaları karştı vaatler ile iktidara gelen Syriza Partisi, iktidara geldikten altı ay sonra ağır bir paket imzalamak zorunda kalmıştır (Karagöl ve Kaya, 2015, ss. 3-4). 86 milyar Euroluk paketin 50 milyar Euroluk tutarı Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması (EFSM)'nin yerine geçen ESM tarafından verilmiştir. Tutarın 2015-2018 yılları arasında kademe kademe Yunanistan'a verilmesi kararlaştırılmıştır.

Bu paketin karşılığında Yunanistan hükümeti tarafından; 50 milyar Euroluk hızlı bir özelleştirme programının yapılacağı (Akçay ve Güngen, 2016, s. 138), KDV oranlarında ve kurumlar vergisi oranlarında artışa gidileceği, lüks mallardan alınan vergilerin kapsamının

genişleyeceği, emeklilik reformu uygulanacağı, kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılmasına yönelik politikalara gidileceği, vergi kaçakçılığının önüne geçileceği, yolsuzlukla mücadele edileceği (European Commission, 2015a, s. 6), Yunanistan İstatistik Kurumu ELSTAT'ın bağımsızlığının garantiye alınacağı, “Ekonomik ve Parasal Birlikte İstikrar, Koordinasyon ve Yönetişim Antlaşması”na tamamen uyum sağlanacağı, işgücü piyasasının serbestleştirileceği, çalışma saatlerinin arttırılacağı, bankalara yeniden sermaye enjekte edileceği (Çatır, 2015a, ss. 1-2) taahhüt edilmiştir.

Bütçe açıklarının giderilmesi için anlaşma sonrasında çiftçilere yapılan mazot yardımı (ÖTV iadesi) kademeli olarak kaldırma, gemi alım-satım, gemi kiralama gibi işlemlerde geçici ek vergiler koyma, tonaj vergisi (nakliye gemilerinin taşıdığı yüke göre vergilendirilmesi) beş yıl süreyle %4'e çıkartma gibi ek tedbirler alınmıştır (European Commission, 2015b, s. 2).

Yunanistan 2015 yılında imzaladığı üçüncü kurtarma paketi sonrasında IMF'ye gönderdiği niyet mektubunda 2018 yılında bütçe açığında %3,5 fazla vermeyi taahhüt etmiştir (Varoufakis, t.y., s. 3). Bunun yanında emeklilik piyasası reformu kapsamında emeklilik yaşı 67'ye çıkarılmış, erken emeklilik ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır (Atakişi ve Meçmet, 2018, s. 39).

20 Ağustos 2018 tarihinde Avrupa Birliği Yunanistan'a yapılan kurtarma paketinin sona erdiğini duyurmuştur (Olçaycan, 2018). Yunanistan ekonomisi toparlanması, işsizlik oranlarının düşme eğilimine girmesiyle Yunanistan yeni bir kurtarma paketi talebinde bulunmamıştır. Son alınan borçların vadesinin ise 2060 yılında sona ermesi beklenmektedir (European Stability Mechanism (ESM), t.y.-b). 2007 yılında borç/GSYH oranı %103 olan Yunanistan'da bu oran 2011 yılında %180'e çıkmıştır. 2012 yılında yapılan borç yapılandırmasıyla %160 seviyesine inen oran kısa sürede tekrardan %180 düzeyine çıkmıştır.

Türkiye

İnceleyeceğimiz son ülke Türkiye'dir. Türkiye diğer ülkelerden farklı olarak krizin ilk şokunu kısa sürede atlattır. Finans krizi olarak çıkan 2008 KFK Türkiye'nin 2001 Krizi'nden sonra attığı adımlarla sağlamlaşan bankacılık sektörü sayesinde büyük bir finans krizine dönüşmemiş, birçok gelişmekte olan ülke gibi Türkiye de krizden gelişmiş ülkelere kıyasla çok fazla etkilenmemiştir. Ayrıca finansal mühendislik sonucu icat edilen menkul kıymetleştirmeye dayalı riskli ürünlerin Türkiye'de kullanılmaması sayesinde toksik varlıklar oluşmamıştır. Dünya konjonktüründe yaşanan ekonomik daralma ile beraber 2008 KFK neticesinde Türkiye'de daha çok reel ekonomi etkilenmiştir.

Finans sektöründeki daralma ise geçici olmuştur. Küresel kriz neticesinde, dış piyasadan aldığı kredilerin kesilmesi nedeniyle dolaylı yoldan etkilenmiş ve kredi piyasası daralmıştır (Kazgan, 2012, s. 12). Ekonomik durgunluğa karşı ilk olarak para politikaları ile müdahale edilmiştir. Bu kapsamda Cansuyu 1 ve Cansuyu 2 paketleriyle likidite destekleri sağlanmıştır (Karakurt, 2010, s. 186). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), kriz sonrasında politika faizlerini %16,75'den %6'lara kadar düşürmüştür. Finans sektörü kriz sonrasında artan küresel likidite koşullarından yararlanmış, özellikle gelişmiş ülkelere kaçan sermaye yatırımlarının Türkiye'ye gelmesi sebebiyle finans sektöründe küresel konjonktürün etkisiyle canlanma yaşanmıştır (Yeldan, 2009a, s. 17).

Krizin Türkiye'de ilk etkileri 2008 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren yaşanmıştır (H. Cömert ve Çolak, 2014, s. 5). Küresel kriz Türkiye'de reel sektörü etkileyip üretim ve istihdamın azalmasına neden olmuştur. Krizle beraber özellikle dış talepteki daralma ihracat oranlarını etkilemiştir. Bu noktada 2008 itibariyle çeşitli iradi maliye politikaları uygulanmaya başlanmıştır. İlk önlemler istihdam piyasasını korumaya yöneliktir. Ardından da varlık barışı olarak bilinen

uygulamayla kamu gelirleri arttırılmaya çalışılmıştır. Mart 2009 ve Haziran 2009 yılında uygulanan ekonomi paketleri önemli yer tutmaktadır.

Bu dönemde uygulanan genişletici özellikteki maliye politikalarının geçici çözümler içerdiği (Uygur, 2010, s. 37) uygulama zamanlamasının ise dünyadaki örnekleri takip ettiği görülmektedir (Bocutoğlu ve Ekinci, 2009, s. 80). 2008 ve 2009 yılları arasında uygulanan genişletici maliye politikaları tedbirleri bütçe açıklarını arttırmış açıkların finansmanı, ağırlıklı olarak iç piyasadan karşılanmıştır (Delice ve Öztürkler, 2014, s. 543). Tablo 9’da Küresel Finans Krizi sonrasında uygulanan maliye politikalarının gelişimini ortaya konulmaktadır.

Tablo 1: Kriz Sonrasında Türkiye’de Uygulanan Maliye Politikası Tedbirleri

Tarih	Karar	İçerik
Ekim 2008	5763 sayılı İş Kanunu	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal güvenlik primlerinde %5’lik indirim İşsizlik sigortası ödemeleri %11 oranında artış Genç işçiler ve kadınların sosyal güvenlik primlerinde ek indirimler Engelli bireyler için verilen sübvansiyonlarda artış sağlanmıştır Özel kesimin önündeki yatırım engellerinin iyileştirilmesi amaçlanmıştır
30.10.2008	Vergi Borçlarının Taksitlendirilmesine Yönelik Tahsilat Genel Tebliği	Vergi alacaklarının tahsili düşük faizle taksitlendirilmiştir (%3 faizle ve 18 ay süreyle)
13.11.2008	2008/14272 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Hisse senetleri kazançlarındaki stopaj oranı %0’a indirilerek vergilemedeki yerli-yabancı yatırımcı ayrımı sona erdirilmiştir
22.11.2008	5811 sayılı “Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun”	Varlık barışı ile beraber yurtdışındaki çeşitli menkul kıymetlerin Türkiye’ye getirilmesi amacıyla getirilmiştir.
Kasım 2008 itibariyle		KOBİ’lere kamu bankaları, KOSGEB gibi kurumlardan uygun maliyetli kredi destekleri verilmiştir.
31.12.2008	2008/14489 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	2009 senesi boyunca çiftçilere yönelik düşük faizli krediler verilmiştir
Ocak 2009 itibariyle		<ul style="list-style-type: none"> İhracatın teşviği amacıyla Eximbank tarafından verilen kredilerin kapsamı ve miktarları arttırılmıştır. Eximbank’ın ödenmiş sermayesi arttırılmıştır.
28.2.2009	5838 sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> Yatırımların teşviği için indirimli kurumlar vergisi oranı uygulaması getirilmiştir. Tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerinde kurumlar vergisi oranlarında geçici indirimlere gidilmesi hususunda Bakanlar Kurulu’na yetki verilmiştir Kablolu, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmetinde Özel İletişim Vergisi %15’den %5’e düşürülmüştür.

		<ul style="list-style-type: none"> • İşsizlik sigortası düzenlemesiyle kısa çalışma ödeneğinin süresi ve miktarı arttırılmıştır. <p>AR-GE personelinin çalıştırılması için işverene gelir vergisi teşviği verilmiştir</p>
15.3.2009	2009/14802 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	<ul style="list-style-type: none"> • ÖTV Kanununun; <p>- II sayılı ekli listesindeki taşıtlar için uygulanan ÖTV oranlarında çeşitli indirimlere gidilmiştir. (üç ay boyunca)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ticari araçlardaki ÖTV oranları %10'dan %1'e düşürülmüştür • Motor hacmi 1600 cm³'den düşük araçlar için ÖTV oranı %37'den %18'e • Kamyon ve Otobüslerde %4'den %1'e <p>- IV sayılı ekli listesindeki bazı beyaz eşya ve elektrikli ev aletlerinden alınan ÖTV oranı kaldırılmıştır (üç ay boyunca)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beyaz eşya ve elektronik ürünlerden alınan KDV'ler %6,7'e düşürülmüştür <p>150 metrekare ve üzerindeki evler için KDV oranı %8'e düşürülmüştür (15 Haziran 2009'a kadar)</p>
22.3.2009	2009/14804 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Çiftçilere yönelik düşük faizli kredi imkanları genişletilmiştir.
29.3.2009 ve 14.4.2009	2009/14812 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 2009/14881 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Bu iki kanun kapsamında çeşitli ürünler üzerindeki (ofis cihazları, telefon, mobilya ürünleri gibi) KDV oranlarında indirime gidilmiştir
16.06.2009	2009/15081 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	16 Haziran 2009-30 Eylül 2009'a kadar uygulanmak üzere; <ul style="list-style-type: none"> • ÖTV Kanunu'na ekli II sayılı listede yer alan taşıt araçları için süresi dolan ÖTV indirimlerinin, bir kısmının getirilmesi, bir kısmının vergi oranı arttırılarak yeniden düzenlemeleri ve bir kısmının ise tamamen kaldırılmaları <p>ÖTV Kanununun IV sayılı ekli listesindeki beyaz eşya ve elektronik aletlerde uygulanan ÖTV oranlarının %2'ye çıkarılması</p>
2.7.2009	2009/15129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	28 Şubat 2009 yılında İşsizlik Sigortası Kapsamında yürürlüğe giren kısa çalışma süreleri uygulamaları yeniden düzenlenerek kısa çalışma süresi belli şartların sağlanması kaydıyla altı ay daha uzatılmıştır.
15.7.2009 ve 16.7.2009	2009/15197 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Kimi yatırımlar için kurumlar vergisi oranlarının indirilmesi, katma değer vergisi istisnası, işverenlere yönelik sigorta primlerinde desteklemeler, gümrük vergisi muafiyetini içeren "Yatırım Teşvik Paketi"nin açıklanması
19.7.2009	5917 sayılı Kanun	22 Kasım 2008 tarihinde yürürlüğe giren 5811 Sayılı Kanun ile uygulanan "Varlık Barışı" uygulamasının süresinin 30.9.2009 tarihine kadar uzatılmıştır
-	-	Karayolları yatırımları artmıştır.

Haziran 2008	GAP Eylem Planı	GAP ve diğer alt yapı projelerine ek destek paketleri sağlanmıştır
-		Memur ve emekli maaşlarında iyileştirmeler yapılmıştır

Kaynak: (Eyüpgiller ve Saraçoğlu, 2011, s. 22; TC Kalkınma Bakanlığı, 2009, s. 38; Vergi Konseyi, 2009, ss. 27-37; Yeldan, 2009b, s. 4; Özatay, 2016, s. 155).

Tablo 1’de de görüleceği üzere alınan önlemler; likidite desteği, vergi ve prim destekleri, üretim ve ihracata yönelik teşvikler ve finansman destekleri olmak üzere dört farklı grupta sınıflandırılabilir. Haziran 2009’da çıkarılan teşvik yasası kapsamında büyük proje yatırımları, bölgesel ve sektörel teşvik uygulamalarına gidilmiştir. Büyük projelerin desteklenmesi amacıyla on iki sektör, dört farklı bölge belirlenmiştir. Başta Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinin kalkınması amaçlanarak farklı bölgelere göre farklı vergi teşvikleri uygulanmaya başlamıştır (Soylu, 2009, s. 264). KDV ve ÖTV indirimleri ile azalan özel tüketim harcamaları arttırılmaya çalışılmış, firmaların stoklarının eritilmesi amaçlanmıştır (Karakurt, 2010, ss. 187-188). İstihdam piyasasının teşviki için kurumlar vergisinde geçici indirimler ve sigorta primine destek uygulamaları yapılmış, AR-GE faaliyetlerine, KOBİ’lere ve ihracatçı firmalara destek için çeşitli destekler verilmiştir (Karaca, 2014, s. 274). Bunun yanında genel olarak vergi indirimi politikalarının kamu harcama politikalarına tercih edildiği görülmektedir (Kaya ve Kaygısız, 2015, s. 182).

Krizin etkilerini giderebilmek adına 2008 ve 2009 yılında yapılan toplam kamu harcamaları ve kamu gelir tedbirleri 2008 yılı için 7,9 milyar TL (GSYH’nin %0,83’ü) 2009 yılı için 21.294 milyar TL (GSYH’nin %2.25’i) olduğu tahmin edilmektedir. Bunların yanı sıra doğrudan kamu harcaması veya kamu geliri tedbiri olarak sınıflandırılmayan faizsiz kredi önlemleri gibi politikaların da dahil edilmesiyle uygulanan maliye politikalarının toplam etkisi 2008 yılı için 9.3 milyar TL (GSYH’nin %0.99’u), 2009 yılı için 32.6 milyar TL (GSYH’nin %3.44’ü) olarak gerçekleşmiştir (TC Kalkınma Bakanlığı, 2009, s. 38). Bu tutarların içindeki alt yapı yatırım harcamaları gibi kimi kalemlerin krizin etkilerini gidermek için uygulanan iradi maliye politikası olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği şüphelidir. Yapılan kamu harcamalarının bazılarının zaten kriz öncesinde planlanan yatırımlar olabileceğini göz önünde bulundurmakta da fayda vardır.

Uygulanan genişletici maliye politikalarının kısa dönemli olduğu görülmektedir. Krizin ardından gelişmiş ülkelerdeki sermaye kaçışının Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere aktığı görülmüştür. Bu noktada Türkiye’ye gelen sıcak paranın ülkede varlık fiyatlarını arttırdığı görülmüştür. Özellikle inşaat sektörü kriz sonrasında ekonomik büyümenin dinamosu haline gelmiştir. Maliye politikası aracı olarak da kriz sonrasında yapılan alt yapı yatırımları özellikle ekonomik büyümeyi canlandırmak için uygulanmıştır.

Seçili Ülkeler Işığında Maliye Politikalarının Genel Olarak Değerlendirmesi

2008 Küresel Finans Krizi’nin; 1929 yılındaki Büyük Depresyon (Great Depression) gibi derin etkilerinin olmamasında dolayısıyla da depresyon olarak adlandırılmayıp Büyük Durgunluk (Great Recession) olarak adlandırılmasında uygulanan maliye politikaları etkilidir (Roubini, 2014; Şen ve Kaya, s.59,60). 2008 KFK sonrası para politikalarının etkisiz olması, ekonomilerin likidite tuzağına yakalanmaları ve uygulanan para politikalarının tam istihdamı sağlamadığının görülmesi üzerine maliye politikalarına verilen önem tekrardan artış göstermiştir. 2008 KFK ile gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler genişletici maliye politikaları uygulamıştır (Feldstein, 2009, s.3; Ulusoy, 2018, s.5).

Krizle çözüm olarak maliye politikasında genişleme, ülkelerin ekonomik durumları elverdiği ölçüde uygulanabilmiştir (Özatay, 2016, s. 205). Birçok ülkede kriz sonrası mali alanların sınırlarına ulaşılmıştır (Ulusoy vd., 2014, s. 244). Bunun neticesinde birçok ülke ekonomik durgunluktan çıkmak için maliye politikası uygulamaya çalışmış fakat maliye politikalarında manevra alanı olmadığı için talebi canlandıracak politikalar yeteri kadar uygulanamamıştır (Akçoraoğlu, 2018, s. 51).

Krizin çıkmasının ardından birçok ülkenin uyguladığı mali genişleme politikaları, Keynesyen iktisadi düşünceye paralel bir şekilde özellikle 2008-2009 yıllarında yoğunlaşmıştır (Paredes vd., 2014, s. 801). Kasım 2008 G-20 toplantısı sonrasında liderlerin talebi hızlı canlandıracak maliye politikalarının uygulanması konusunda mutabakata varması ve Avrupa Komisyonu European Economic Recovery Plan'ın (EERP/ Avrupa Ekonomik Kurtarma Planı) devreye sokmaları neticesinde birçok üye ülke talebi canlandıracak, büyümeyi destekleyecek mali genişlemelere girmiştir. İncelediğimiz ülkeler içinde AB'ye üye olanların EERP kapsamında canlandırma paketleri uyguladığı görülmektedir. Yine ABD ve Türkiye'de de ilk maliye politikaları bu dönemlerde uygulanmıştır. Genişletici maliye politikalarındaki küresel eğilim 2009 yılının sonuna kadar devam etmiştir. Nisan 2009 yılındaki G-20 toplantısında da krizden çıkış için maliye politikalarının benimsenmesine devam edilmesi konusunda mutabakata varılmıştır. Bu kapsamda IMF'nin de kredi kaynaklarının artırılarak mali teşvik programlarına destek vermesi konusunda karara varılmıştır (Bocutoğlu ve İkinci, 2009, s. 77; Özatay, 2016, s. 157).

Ülkeler çoğunlukla 2010 yılından sonra mali konsolidasyonlara giderek kemer sıkma programları uygulamaya başlamıştır (Göker, 2014, s. 105). Başta IMF olmak üzere uluslararası kuruluşlar 2010 yılından itibaren daraltıcı maliye politikalarına adım atılması gerektiğini ifade etmiş, yapısal istikrar politikalarında ülkelerden bu yönde adım atılması istenmiştir (Calcagno, 2012, s. 28). Seçili ülkelerde de ülkeler benzer şekilde genellikle 2008 sonuna doğru ve 2009 yılında genişletici maliye politikaları uygulanmıştır. 2010 yılından sonra daraltıcı maliye politikaları uygulanmaya başlamıştır. Fakat İtalya'da kemer sıkma politikaları 2011 yılından sonra, ABD'de de ise 2012 sonrasında başlamıştır.

Kriz sonrasında uygulanan kurtarma paketlerinin finansmanı kamu borç stoku ve borç faizi ödemelerini arttırmıştır. Kurtarma paketleri ile yüksek seviyedeki özel sektör borçları devlet borcuna dönüşünce krizin faturası topluma mal edilmiştir (Durmuş, 2013, s. 73,274). Krizden sonra uygulanan mali disiplin politikalarının "acı reçetesi" ise hanehalklarına yüklenmiştir (Akyol, 2016, s. 297). Bankalar yaptıkları hataların sonuçlarını tüm vergi mükelleflerine ödetmiş mükelleflerin milyarlarca doları finans sektörüne aktarılmıştır (Roubini ve Mihm, 2012, s. 179). Uygulanan kurtarma paketleri özellikle finans sektörünün lehine gelir dağılımında adaletsizliği arttırmıştır (Stiglitz, 2017, s.12,53; Albayrak, 2019, s.308).

Kriz sonrasında uygulanan kamu politikaları neticesinde ülkelerin kamu borçları yükselmiştir. Bunun sonucu olarak Dünya çapında yaşanabilecek bir borç krizinin çıkmasından endişe edilmektedir (Akyol, 2017, s. 52). İncelenen ülkeler arasında ABD, İtalya, İspanya ve Yunanistan'ın mali alanda kritik seviyelere geldiği görülmüştür. Borçlarını yapılandırmasına rağmen Yunanistan'ın borç/GSYH oranının %184'e çıkması ülkenin geleceği için endişe vericidir. Almanya ise hem yüksek cari fazla vermiş hem de kamu borcunun milli gelire oranını kriz öncesindeki seviyeye çıkarma başarısını elde etmiştir. Türkiye'nin ise kamu borcu krizden önceye göre düşük olmasına rağmen, ülkedeki özel sektörün sahip olduğu borç stoku yüzünden, dolaylı olarak borç krizi tehdidi altındadır.

Çalışmamızda incelenen ülkelerde mali kuralların ihlal edildiği görülmektedir. Genişletici politikaların neticesinde uygulanan kemer sıkma politikaları toplumsal

huzursuzlukları arttırmıştır. Ülkelerin maliye politikaları uygulamaları karşılaştırmalı olarak Tablo 2’de özet halinde sunulmuştur.

Tablo 2: Seçili Ülkelerde Uygulanan Politikaların Kıyaslanması

	ABD	ALM	İSP	İTA	YUN	TÜR
2000-2008 arasındaki reel GSYH artışı ortalaması	%2,41	%1,48	%3,46	%1,2	%3,56	%4,9
2008-2019 arasındaki reel GSYH artışı ortalaması	%1,69	%1,23	%0,65	%-0,34	%-2,01	%4,5
2008 yılındaki Kamu Borcu/GSYH oranı	%73	%65	%39	%106	%109	%38
2018 yılındaki Kamu Borcu/GSYH oranı	%106	%61	%97	%135	%184	%30
2000-2008 arasındaki Bütçe açığı/GSYH ortalaması	%-2,96	%-2,25	%-0,16	%-3,03	%-6,8	%-5,5
2008-2019 arasındaki Bütçe açığı/GSYH ortalaması	%-6,73	%-0,14	%-6,29	%-3	%-5,12	%-2,58
Kriz öncesi Emlak Balonu	+	-	+	-	-	-
Genişletici Maliye Politikaları Başlangıcı	2008	2008	2008	2009	2009	2008
Daraltıcı Maliye Politikalarının Başlangıcı	2012	2010	2010	2011	2010	2010
Yeni Mali Kural Uygulama Girişimleri	+ (eyalet bazında)	+	+	+	+	-
Kamuda işe alımların durdurulması	-	+	+	+	+	-
Finans Sektörüne yönelik kurtarma paketleri (bailout)	2008’den sonra	2008’den sonra	2008’den sonra	2010’dan sonra	2008’den sonra	-
Borç Yapılandırması	-	-	-	-	+	-
Memur Maaşları	-	-	Kesinti ve dondurma	Kesinti ve dondurma	Kesinti ve dondurma	İyileştirme
Sağlık harcamalarında kesinti	+ (2012 sonrasında kesinti)	-	+ (2010 sonrasında kesinti)	+ (2011 sonrasında kesinti)	+	-
Emeklilik Yaşının Artması	+	+	+	+	+	-
Emeklilik maaşında kesinti	-	-	+	-	+	-

Eğitim kesintileri	+	-	+	-	+	-
İşsizlik Yardımları	+	-	+	-	-	+
Diğer Sosyal Transfer Harcamaları	+	+	+	+	2009'da artış 2010'dan sonra azalma	+
KDV	Eyaletler arasında farklı uygulamalar	2009'da indirim	2010 ve 2012'de artış	2011'de artış	2010 sonrası artış	Geçici indirim
Gelir Vergisi	2013'de üst dilimlerde artış 2017'de üst dilimde azalış	Değişim yok	2008'de geçici indirim, 2011'de indirim, 2012'de artış, 2015'de indirim	2011'de artış	2009'da indirim, 2010'da en alt dilimde indirim en üst dilimde artış, 2013'de en alt dilimde artış en üst dilimde indirim, 2016'da artış	Değişim yok
Kurumlar Vergisi	2008'de değişim yok 2017'de büyük indirim	İhmal edilebilir seviyede artış	2015 ve 2016 yılında indirim	Değişim yok	2010 ve 2011'de indirim, 2013 ve 2016'da artış	2008'de geçici indirim, 2018'de artış
Vergi indirim-muafiyet-teşvikleri	2008-2012 arasında	2008	2008'de ve 2015'de	2008'de	2009'da	2009

Kaynak: (Çelik, 2020, s.187,188)

Tablodan da anlaşılacağı üzere incelenen ülkelerde, reel GSYH artış hızları azalmış, kamu borç yükü ve bütçe açıkları artmıştır. Krizden önce emlak balonuna sahip olan ülkelerde ekonomik sıkıntılar yaşanmıştır. Emlak balonuna sahip olmayan ülkelerde bile mali alanın sınırlarına ulaşıldığı için krizin olumsuz etkileri söz konusu olmuştur. Ülkelerde Türkiye hariç kriz sonrasında yeni mali kurallar uygulandığı görülmektedir. Bunun yanında bütün ülkelerde maliye politikası aracı olarak kamu harcamaları artmış, vergi oranlarında indirimlere ve çeşitli teşviklere gidilmiştir.

Sonuç

2008 Küresel Finansal Krizi maliye tarihi açısından önemli bir noktadadır. Krizin ardından yaşanan toplumsal huzursuzluklar, artan borç yükü, mali alanın sınırlara ulaşması,

ekonomiler için tehdit oluşturmuştur. Bu noktada maliye politikalarının iyi anlaşılması ve iyi dizayn edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada kriz dönemi boyunca uygulanan ilk önce genişletici maliye politikaları ilerleyen dönemlerde de daraltıcı maliye politikaları incelenmiştir. İncelenen dönem özellikle 2008 Küresel Finansal Krizi ve Avrupa Borç Krizi ile sınırlı tutulmaya çalışılmıştır. İncelenen ülkelerdeki makroekonomik verilerden yola çıkarak 2014 sonrasında krizin önemli ölçüde etkisini yitirdiği çıkarımı yapılabilir. Yine de küresel düzlemde krize dair beklentilerde önemli bir referans değer olan FED'in politika faizleri ancak 2015 yılının sonunda artmıştır. FED'in politika faizlerindeki artışa gitmesi dolaylı olarak artık kriz için genişletici para politikası uygulanmasına gerek olmadığını, daraltıcı maliye politikalarının başladığını göstermektedir.

Ülkelerin 2008 sonrasında uygulamaya başladığı genişletici ekonomi politikaları, 2010'dan sonra tam tersi istikamete yönelmiştir. İncelediğimiz ülkelerde de maliye politikaları benzer zamanlamalarla uygulanmıştır. Birçok ülke kamu harcamalarını arttırmış, vergi indirimleri, vergi teşvikleri ve vergi muafiyetleri uygulamıştır.

Krizin ardından ülkeler eski büyüme oranları ortalamalarına ulaşamamıştır. Kriz sonrasında uygulanan genişletici maliye politikaların neticesinde Türkiye ve Almanya hariç diğer ülkelerde kamu borç yükü artmıştır. ABD'nin krizi başlatan ülke olmasına rağmen sahip olduğu küresel güç sayesinde ekonomisini toparladığı görülmektedir. ABD Doları'nın küresel rezerv para olmasının verdiği avantajla, FED'in uyguladığı genişletici para politikası uygulaması, enflasyon gibi ekonomik istikrarsızlıklara yol açmamış, kriz döneminde uygulanan en büyük maliye politikası dönemin koşullarında ekonomik güveni arttırmıştır.

Almanya'nın AB Gümrük Birliği'nin verdiği avantajları kullanarak ekonomisini hızla toparladığı görülmektedir. Diğer ülkelere kıyasla uyguladığı genişletici maliye politikaları sınırlı olmuştur. İspanya ve İtalya'nın ise kriz öncesine kıyasla kötü olsa bile ekonomilerini 2015 sonrasında toparladığı görülmektedir. Krizden en çok etkilenen ülkelerden bir tanesi olan Yunanistan'da ise 2010 sonrası uygulanan kemer sıkma politikaları hem ülkenin ekonomik büyümesini engellemiş hem de toplumsal huzursuzluklara yol açmıştır. İspanya, İtalya ve Yunanistan'da kriz ortamında memur ve emekli maaşlarındaki kesintilerin yaşanması trajik bir olay karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin ise bir finans krizi yaşamaması yüksek kurtarma paketleri uygulamasına gerek bırakmamıştır. Yaşanan konjonktürel durgunluk dünya ekonomisinin toparlanmasının ardından atlatılmıştır. Kriz sonrası artan likidite sonrasında Türkiye önemli miktarda sıcak parayı ülkeye çekmeyi başarmıştır.

İncelenen ülkeler özelinde 2008 Küresel Finans Krizi sonrasında maliye politikalarının genişletici özellikte kullanımının çoğunlukla 2010 senesine kadar sürdüğü görülmektedir. 2010 sonrasında birçok ülkede genişletici mali daralma hipotezini destekleyecek şekilde kemer sıkma politikalarının uygulandığı görülmüştür. Böylelikle 2008 Krizinin; 1929 Büyük Buhanında ya da 2. Dünya Savaşı Sonrası refah iktisadi döneminde olduğu gibi maliye politikalarının hakimiyeti açısından bir dönüm noktası olmadığı, ülkelerde hükümetlerin siyasi ideolojilerden bağımsız ve pragmatist şekilde maliye politikalarını uyguladığı, uygulanan politikaların daha çok finans sektörüne yöneldiği, krizin ilk etkileri atlatıldıktan sonra önemli mali konsolidasyonlar uygulandığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanında ülkelerde uygulanan kemer sıkma politikaları sonucunda oluşan ekonomik maliyetler topluma yansıtılmıştır. Kurtarma paketlerinden yararlanan finans şirketlerinin lehine, vatandaşların aleyhine olan bu politikalar, uzun dönemde gelir dağılımındaki adaleti tehdit etmektedir.

Kaynakça

- Aalbers, M. B. (2013). Neoliberalism is dead ... long live neoliberalism!: Debates and developments. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(3), 1083-1090.
- Ağcakaya, S. (2014). Krizlerin ortaya çıkış nedenleri, ortak özellikleri ve yayılma yolları. *İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi Prof.Dr. İlker Parasız'a Armağan* (ss. 83-108). Orion Kitabevi.
- Ait-Sahalia, Y., Andritzky, J., Jobst, A., Nowak, S. ve Tamirisa, N. (2012). Market response to policy initiatives during the global financial crisis. *Journal of International Economics*, 87(1), 162-177.
- Akçay, B. (2012). Yunanistan ekonomisinde devlet borç krizi-cari açık ilişkisi. *Maliye Dergisi*, 163, 15-33.
- Akçay, Ü., ve Güngen, A. R. (2016). *Finansallaşma, borç krizi ve çöküş: Küresel kapitalizmin geleceği* (2. Baskı). Notabene Yayınları.
- Akçoraoğlu, A. (2018). Küresel neoliberal sistemin krizi, çelişkileri ve direnci: Post-neoliberal küresel iktisadi düzene geçiş mümkün mü? *İktisat ve Toplum Dergisi*, 8(90), 40-53.
- Akyol, S. (2014). Finansal kriz ve maliye politikası: Avrupa Birliğine üye balkan ülkeleri üzerine bir değerlendirme. *Finans Politik-Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 51(597), 45-60.
- Akyol, S. (2016). Neoliberalizm tartışmalarına maliye politikası çerçevesinden bir bakış. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(5), 291-308.
- Akyol, S. (2017). Neoliberalizm ve mali disiplini: Küresel kriz sonrası için bir deneme. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 54(630), 41-54.
- Albayrak, Ö. (2019). Avrupa Birliği deneyiminin ışığında kemer sıkma politikaları ve Türkiye'nin krizi. *Mülkiye Dergisi*, 43(1), 305-333.
- Alesina A ve Ardagna S (2010). Large changes in fiscal policy: Taxes versus spending. *Tax Policy and the Economy*, 24(1), 35-68.
- Alesina A (2010). Fiscal adjustments: Lessons from recent history. *ECOFIN meeting*, Madrid, April, 15, 1909-1940.
- Álvarez, N. (2012). *The financialization of the Spanish economy: Debt, crisis and social cuts*. Workshop on Debt, Berlin.
- Apak, S., ve Barlas Pırıldak, D. (2015). *Yunanistan ekonomik krizi ve etkilerine ilişkin değerlendirme*. İktisadi Araştırma Vakfı. <https://iav.org.tr/yonetim/dosya/makale/sudi-apak.pdf> , (8.5.2020).
- Arachi, G., Bucci, V., Longobardi, E., Panteghini, P. M., Parisi, M. L., Pellegrino, S., ve Zanardi, A. (2012). Fiscal reforms during fiscal consolidation: The case of Italy. *FinanzArchiv / Public Finance Analysis*, 68(4), 445-465.
- Atakişi, A., ve Mehmet, O. (2018). Syriza Hükümetinin Yunanistan krizine karşı almış olduğu önlemler. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 22-44.
- Auerbach, A. J. (2012). The fall and rise of Keynesian fiscal policy, *Asian Economic Policy Review*, 7(2), 157-175.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011). *Küresel krizin AB üyesi ülke ekonomilerine etkileri ve gelecek döneme ilişkin beklentiler*.
- Bakar, F., ve Tokathoğlu, M. Y. (2012). Küresel finansal kriz sürecinde Avrupa Birliği vergi politikaları. *Maliye Dergisi*, 163, 481-504.
- Beker, V. A. (2013). The European Debt Crisis: Causes and consequences. *DIEM: Dubrovnik International Economic Meeting*, 1(1).
- Bermeo, N., ve Pontusson, J. (2012). *Coping with crisis: Government reactions to the Great Recession*. Russell Sage Foundation.
- Birdal, M. (2018). *Bir krizin anatomisi 2008 Krizi ve dünya ekonomisinde dönüşüm*. Kor Kitap.
- Blömer, M., Dolls, M., Fuest, C., Löffler, M., ve Peichl, A. (2015). *German public finances*

- through the financial crisis* (Discussion Paper Sy 15-041). Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung (ZEW).
- Bocutoğlu, E., ve Ekinçi, A. (2009). Genel teori, küresel krizler ve yeniden maliye politikası. *Maliye Dergisi*, 156, 66-82.
- Borghesi, E. (2013). *The impact of anti-crisis measures and the social and employment situation*. European Economic and Social Committee.
- Bozio, A., Emmerson, C., Peichl, A., ve Tetlow, G. (2015). European public finances and the great recession: France, Germany, Ireland, Italy, Spain and the United Kingdom compared: European public finances and the great recession. *Fiscal Studies*, 36(4), 405-430.
- Calcagno, A. (2012). Can austerity work?, *Review of Keynesian Economics*, 1, 24–36.
- Callan, T., Leventi, C., Levy, H., Matsaganis, M., Paulus, A., ve Sutherland, H. (2011). *The distributional effects of austerity measures: A comparison of six EU countries* (Working Paper EM6/11). EUROMOD.
- Cengiz, E. (2012). *Italy's economy in the Eurozone crisis and Monti's reform agenda* (Working Paper FG 1). Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs.
- Chislett, W. (2016). *A new course for Spain, beyond the crisis*. Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos Madrid.
- Congressional Budget Office. (2012). *Economic effects of reducing the fiscal restraint that is scheduled to occur in 2013*. <https://www.cbo.gov/sites/default/files/112th-congress-2011-2012/reports/fiscalrestraint.pdf> , (8.5.2020)
- Congressional Budget Office. (2015). *Estimated impact of the American Recovery and Reinvestment Act on employment and economic output in 2014* (Sy 49958). CBO. <https://www.cbo.gov/sites/default/files/114th-congress-2015-2016/reports/49958-ARRA.pdf> , (8.5.2020)
- Cottarelli, C. (2009). *The state of public finances: Outlook and medium-term policies after the 2008 crisis*. International Monetary Fund.
- Cömert, H., ve Çolak, M. S. (2014). *The impacts of the global crisis on the Turkish economy, and policy responses* (Working Papers in Economics 14/17). Economic Research Center.
- Cura, S. (2015). The impact of Sovereign Debt Crisis on the EU economy: Is this the end of the dream? *Regional Economic Integration and the Global Financial System* (ss. 1–11). IGI Global.
- Çatır, B. (2015a). *Tsipras'ın ilk 6 ayında kriz, referandum ve "darbe": Oyun teorisi perspektifinden bir analiz*, (İKV Değerlendirme Notu Sy 143). İktisadi Kalkınma Vakfı.
- Çatır, B. (2015b). *Yunanistan referandumu: Yunanistan halkı kemer sıkma paketine 'hayır' dedi*, (İKV Değerlendirme Notu Sy 136). İktisadi Kalkınma Vakfı.
- Çelebi, A. K., ve Kovancılar, B. (2011). Küresel finansal kriz ortamında dünyanın vergisel görünümü. 3. *Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi*, 2, 798-808.
- Çelik, Ş. Ç. (2020). 2008 Küresel finansal kriz sonrası seçili ülkelerdeki maliye politikalarının dönüşümünün değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa
- Delice, G., ve Öztürkler, H. (2014). 2008 Küresel Finans Krizi sonrası Türkiye ekonomisi. *İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi* (ss. 519-550). Orion Kitabevi.
- Demir, Faruk, Karabıyık, A., Ermişoğlu, E., ve Küçük, A. (2008). *ABD Mortgage Krizi* (Çalışma Tebliği Sy 3). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
- Driessen, G. A., ve Labonte, M. (2015). *The Budget Control Act of 2011 as amended: Budgetary effects* (Sy R42506; s. 24). Congressional Research Service. <https://fas.org/sgp/crs/misc/R42506.pdf> , (8.5.2020)

- Dullien, S. (2012). Is new always better than old? On the treatment of fiscal policy in Keynesian models. *Review of Keynesian Economics*, 0(1), 5-23.
- Durmuş, M. (2013). *Kapitalizmin krizi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Dünya Gazetesi. (2016, Aralık 15). *İtalya'da tedbir paketi 22 Aralık'ta onaylanacak*. Dünya Gazetesi. <https://www.dunya.com/finans/haberler/italyada-tedbir-paketi-22-aralikta-onaylanacak-haberi-341887> , (8.5.2020)
- Dünya Gazetesi. (2017, Haziran 26). *İki İtalyan bankası için kurtarma paketi*. Dünya Gazetesi. <https://www.dunya.com/finans/haberler/iki-italyan-bankasi-icin-kurtarma-paketi-haberi-369592> , (8.5.2020)
- Dünya Gazetesi. (2018a, Kasım 6). *AB'den İtalya'ya yaptırım uyarısı*. Dünya Gazetesi. <https://www.dunya.com/dunya/abden-italyaya-yaptirim-uyarisi-haberi-431711> , (8.5.2020)
- Dünya Gazetesi. (2018b, Aralık 19). *AB ve İtalya bütçede anlaştı*. Dünya Gazetesi. <https://www.dunya.com/finans/haberler/ab-ve-italya-butcede-anlasti-haberi-435205> , (8.5.2020)
- Eraslan, C., ve Timurtaş, M. E. (2015). Avrupa Borç Krizinin seçilmiş ülke örnekleri üzerindeki etkileri. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(2), 17–54.
- European Commission. (2012). *Memorandum of Understanding between the European Commission Acting on behalf of the Euro Area Member States and the Hellenic Republic*. https://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/mou/2012-03-01-greece-mou_en.pdf , (1.3.2020)
- European Commission. (2015a). *Memorandum of Understanding for a three-year ESM programme*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/01_mou_20150811_en1.pdf , (1.3.2020)
- European Commission. (2015b). *Report on Greece's compliance with the draft MOU commitments and the commitments in the Euro Summit statement of 12 July 2015*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_report_on_compliance_with_prior_actions_en_0.pdf , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2014). *Spain—post programme surveillance autumn 2014 report* (Occasional Papers Sy 206). https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2014/pdf/ocp206_en.pdf , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2015). *Post-programme surveillance report spain, spring 2015* (Occasional Papers Sy 211). https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2015/pdf/ocp211_en.pdf , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2016a). *Evaluation of the financial sector assistance programme: Spain, 2012-2014*. (Institutional Paper Sy 019). <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:KCBC16019:EN:HTML> , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2016b). *Post-programme surveillance report spain, spring 2016* (INSTITUTIONAL PAPER Sy 27). https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/ip027_en_2.pdf , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2016c). *Post-programme surveillance report spain, autumn 2016* (Institutional Paper Sy 43). https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/ip043_en_2.pdf , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2017). *Post-*

- programme surveillance report spain, autumn 2017* (Institutional Paper Sy 66). https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip066_en.pdf , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic Financial Affairs. (2009). *Public finances in EMU 2009* (The European Economy series Sy 5). Office des publications officielles des Communautés européennes.
- European Commission Directorate-General for Economic Financial Affairs. (2010). *The economic adjustment programme for Greece* (Occasional Papers Sy 61). https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp61_en.pdf , (1.3.2020)
- European Commission Directorate-General for Economic Financial Affairs. (2012). *The second economic adjustment programme for Greece* (Occasional Papers Sy 94). https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp94_en.pdf , (1.3.2020)
- European Stability Mechanism (ESM). (t.y.-b). *Greece | European Stability Mechanism*. <https://www.esm.europa.eu/assistance/greece> , (1.3.2020)
- European Stability Mechanism (ESM). (2013, Aralık 31). *Conclusion of ESM financial assistance programme for Spain: An overview*. https://www.esm.europa.eu/sites/default/files/spanish_exit.pdf , (1.3.2020)
- Eyüpgiller, S., ve Saraçoğlu, F. (2011). Global krizin etkilerinin azaltılması amacıyla uygulanan harcama vergileri oran indirimlerinin etkilerinin değerlendirilmesi. *25. Türkiye Maliye Sempozyumu Kriz Ortamında Vergi Politikalarının Değerlendirilmesi*, 14-62.
- Freedman, Charles, Michael Kumhof, Douglas Laxton ve Jaewoo Lee, (2009). *The case for global fiscal stimulus*, IMF Staff Position Note, SPN/09/03.
- Feldstein, M. (2009). *Rethinking the role of fiscal policy* (Working Paper Sy 14684). National Bureau of Economic Research.
- Funk, L. (2012). *The German economy during the financial and economic crisis since 2008/2009: An unexpected success story revisited*. Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Göker, Z. (2014). Küresel Kriz sonrası maliye politikalarında değişim ve mali tuzak riski. *Çalışma ve Toplum*, 40(1), 103-116.
- Hamburg, B., Momigliano, S., Manzke, B., ve Siviero, S. (2010). The reaction of fiscal policy to the crisis in Italy and Germany: Are they really polar cases in the European context? *SSRN Electronic Journal*.
- Harari, D. (2015). *Greek Debt Crisis: Background and developments in 2015* (Briefing paper sy 7114). The House of Commons Library. <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN07114/SN07114.pdf>
- Hellenic Republic Ministry of Finance. (2012). *Hellenic National Reform Programme 2012-2015*.
- Hemmelgarn, T., ve Nicodème, G. (2010). *The 2008 Financial Crisis and taxation policy*, Taxation Papers (Working Paper no:20). European Commission.
- Hong, I. (2014). Italian welfare in the aftermath of the economic crisis: Neoliberal reforms and limits to the path dependency approach. *Journal of Sociology ve Social Welfare*, 41(2), 73-91.
- Ikonomou, C. (2018). *Funding the Greek crisis: The European Union, cohesion policies, and the great recession*. Academic Press,.
- International Monetary Fund. (2011). *Addressing fiscal challenges to reduce economic risks* [World Economic and Financial Surveys: Fiscal Monitor].
- Jackson, J. K. (2010). *The financial crisis: Impact on and response by the European Union* (CRS Report for Congress Sy R40415). Congressional Research Service.
- Karaca, C. (2014). Uygulanan para ve maliye politikaları açısından geçmiş krizler ve 2008

- Küresel Ekonomik Krizinin karşılaştırmalı analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 263-286.
- Karagöl, E. T., ve Kaya, S. (2015). *Syriza'nın zaferi sonrası Yunanistan'ın AB süreci* (SETA Perspektif Sy 143). SETA.
- Karakurt, B. (2010). Küresel Mali krizi önlemede maliye politikasının rolü ve Türkiye'nin krize maliye politikası cevabı. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 167-195.
- Kataryniuk, I., ve Vallés, J. (2015). *Fiscal consolidation after the Great Recession: The role of composition* (Documentos de Trabajo Sy 1515). Banco de España.
- Kaya, D. G., ve Kaygısız, A. D. (2015). 2008 Küresel Krizi ve sonrasında Türkiye'de uygulanan maliye politikalarına genel bir bakış. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(26), 171-194.
- Kayalıdere, G. (2016). Reflection of the Global Financial Crisis on fiscal policy: Turkish experience. *Socio-Economic Strategies in Turkey*. Lap Lambert Academic Publishing.
- Kazgan, G. (2017). *Türkiye ekonomisinde krizler (1929-2009): "ekonomik politik" açısından bir irdeleme* (5.Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kızıldere, C., ve Büberkökü, Ö. (2017). Yunanistan Borç Krizi üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Academic Social Science*, 5(40), 123-133.
- Kibritçioğlu, A. (2011). Avro Bölgesi ülkelerindeki güncel borç krizi. *İktisat ve Toplum*, 10, 30-41.
- Kovancılar, B., ve Aybarç, S. (2010). Küresel Finansal Kriz ve Tobin vergisi, *Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi*, 907-924.
- Köse, Y., ve Karabacak, H. (2011). Yunanistan Ekonomik Krizi: Nedenleri, etkileri ve alınan tedbirlere ilişkin bir değerlendirme. *Maliye Dergisi*, 160, 289-306.
- Krugman, P. (2010). *Bunalım ekonomisinin geri dönüşü ve küresel kriz* (N. Domaniç, Çev.). Literatür Yayınları.
- Leahy, A., Healy, S., ve Murphy, M. (2013). *The impact of the European crisis: A study of the impact of the crisis and austerity on people, with a special focus on Greece, Ireland, Italy, Portugal and Spain*. Caritas Europa. <https://www.drugsandalcohol.ie/19313/1/caritascrisis-report.pdf> , (1.3.2020)
- Lledó, V., Yoon, S., Fang, X., Mbaye, S., ve Kim, Y. (2017). *Fiscal rules at a glance*. International Monetary Fund.
- Martí, F., ve Pérez, J. J. (2016). *Spanish public finances through the financial crisis* (Working Paper Sy 1620). Banco de Spana.
- Meyers, R. T. (2014). The implosion of the federal budget process: Triggers, commissions, cliffs, sequesters, debt ceilings, and shutdown. *Public Budgeting ve Finance*, 34(4), 1-23.
- Mildner, S.-A., ve Howald, J. (2013). Jumping the fiscal cliff: The political economy of fiscal policy-making under President Obama. *CESifo Forum*, 14(2), 17-24.
- Muro, D., ve Lago, I. (2020). *The Oxford Handbook of Spanish Politics*. Oxford University Press.
- OECD. (2011). *Restoring public finances* (C. 1-2011/2). OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/budget-11-5kg869h4w5f6> , (1.3.2020)
- OECD. (2015). *The state of public finances 2015: Strategies for budgetary consolidation and reform in OECD countries*. OECD Publishing. https://read.oecd-ilibrary.org/governance/the-state-of-public-finances-2015_9789264244290-en , (1.3.2020)
- Olcaycan, E. (2018, Ağustos 7). *Yunanistan Ekonomik Krizi sona mı eriyor?* Euronews. <https://tr.euronews.com/2018/08/07/yunanistan-ekonomik-krizi-sona-mi-eriyor>

- Özatay, F. (2016). *Finansal krizler ve Türkiye* (5. bs). Doğan Kitap.
- Öztürk, S., ve Sözdemir, A. (2015). Effects of global financial crisis on Greece economy. *Procedia Economics and Finance*, 23, 568-575.
- Palacıoğlu, T. (2018). *Perşembenin gelişi: Bugünün dünyasında 2008 Küresel Krizi etkileri* (Sy 2018-2). İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Düşünce Akademisi.
- Paredes, J., Pedregal, D. J., ve Pérez, J. J. (2014). Fiscal policy analysis in the Euro area: Expanding the toolkit. *Journal of Policy Modeling*, 36(5), 800–823.
- Pellegrino, B., ve Zingales, L. (2017). *Diagnosing the Italian Disease*. University of Chicago Booth School of Business. <https://faculty.chicagobooth.edu/luigi.zingales/papers/research/Diagnosing.pdf> , (1.3.2020)
- Rodrik, D. (2009). *The Turkish economy after the crisis* (Discussion Paper 2009/9). Turkish Economic Association.
- Roubini, N. (2014). Fiscal policy. What have we learned?. *Macroeconomic Policy After the Crisis*, MIT Press
- Roubini, N., ve Mihm, S. (2012). *Kriz ekonomisi-dünya ekonomisinin çöküşü ve geleceği* (I. Tezcan, Çev.). Pegasus Yayınları.
- Sadiku, M., Sadiku, L., ve Berisha, N. (2014). The financial crisis in Greece and its impacts on Western Balkan Countries. *Economic Crisis in Europe and the Balkans* (ss. 27–38). Springer.
- Savran, S. (2013). *Üçüncü büyük depresyon kapitalizmin alacakaranlığı*. Yordam Kitap.
- Soylu, H. (2009). Global krize karşı politika önlemleri ve Türkiye. *Maliye Dergisi*, 157, 251–266.
- Sönmez, S. (2011). Küresel finansal kriz ortamında maliye politikası ve mali kural. *İktisat ve Toplum*, 1(7), 18–23.
- Spilimbergo, A., Symansky, S., Blanchard, O., ve Cottarelli, C. (2008). Fiscal policy for the crisis (IMF Staff Position Note SPN/08/01).
- Stiglitz, J. E. (2012). *Serbest düşüş, Amerika, serbest piyasalar ve dünya ekonomisinin çöküşü* (B. Özgün, Çev.). Gündoğan Yayınları.
- Stiglitz, J. E. (2017). *Stiglitz raporu küresel kriz parasal ve mali reform önerileri* (E. Aksan, Çev.). Akılçelen Kitapları.
- Şen, H., ve Kaya, A. (2015). Ekonomik krizlerin değişmeyen imdatçısı: Maliye politikası. *Sosyoekonomi*, 0(23), 55-85.
- Şimşek, H. A., ve Altay, A. (2009). Küresel kriz ortamında Türkiye’de maliye politikalarının değerlendirilmesi. *Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 18, 11-23.
- Tayfur, M. F. (2013). Tarihsel süreç içinde Güney Avrupa’nın borç krizi: Yunanistan, İspanya ve Portekiz. *Ülke Deneyimleri Işığında: Küresel Kriz ve Yeni Ekonomik Düzen*, 187–218.
- TC Kalkınma Bakanlığı. (2009). *2009 katılım öncesi ekonomik programı*. Ankara.
- Tokucu, E., ve Sarıdoğan, E. (2010). Kriz ve maliye politikalarının geri dönüşü çerçevesinde fonksiyonel maliye: Bir literatür taraması. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 77–98.
- Ulusoy, A. (2018). *Maliye politikası* (10. bs). Umuttepe Yayınları.
- Ulusoy, A., Akdemir, T., ve Karakurt, B. (2014). Küresel Kriz ve AB’nin kriz karşıtı maliye politikalarının etkinliği: mali alan açısından bir değerlendirme. 28. *Türkiye Maliye Sempozyumu Küresel Kriz ve Maliye Politikaları Tebliğler Kitabı* (ss. 218–257).
- United States Government Accountability Office. (2011). *Financial audit bureau of the public debt fiscal years 2011 and 2010 schedules of federal debt* (GAO-12-164). United States Government Accountability Office. <https://www.gao.gov/new.items/d12164.pdf> , (1.3.2020)

- Uygur, E. (2010). *The global crisis and the Turkish economy* (Discussion Paper 2010/3). Turkish Economic Association.
- Varoufakis, Y. (t.y.). *Mou annotated by Yanis Varoufakis*, <https://varoufakis.files.wordpress.com/2015/08/mou-annotated-by-yv.pdf>, (5.2.2020)
- Vergi Konseyi. (2009). *Küresel kriz ve Türkiye*. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği.
- Yeldan, E. (2009a). Kapitalizmin yeniden finansallaşması ve 2007/2008 krizi: Türkiye krizin neresinde? *Çalışma ve Toplum*, 1, 11–28.
- Yeldan, E. (2009b). Turkey's response to the global crisis: An initial assessment of the effects of fiscal stimulus measures on employment and labor markets. *Bilkent University, Ankara*.
- Yılmaz, B. E. (2013). *Küresel krizin Avrupa Borç Krizine dönüşümü*. Derin Yayınları.
- Zapico-Goñi, E. (2015). Spain facing the global financial crisis: Cutting public spending and struggling with structural reforms. *The Global Financial Crisis and its Budget Impacts in OECD Nations* (ss. 205-230). Edward Elgar Publishing.

² Genişletici mali daralma hipotezine göre ülkeler sıkı ekonomi politikalara uygulayarak faiz oranlarını düşürecek böylelikle talebi canlandıracak aynı zamanda da ekonomide güven tesis edecektir. Düşen faiz oranları aynı zamanda tasarruf oranlarını azaltıp ekonomiyi dengeye getirecektir. Bunun yanında düşen faizlerin yerli paranın değerini düşürmesi durumunda ülkenin dış ticarete bir rekabet üstünlüğü söz konusu olacaktır (Göker ve Akyol, 2014, s. 180).

³ Kamu harcamalarının azaltılması durgunluk tam olarak atlatılmadıysa milli gelirin azalarak vergi gelirlerinin azalması, işsizlik ve transfer harcaması ihtiyacının artmasına yol açmaktadır. Bu durum ise mali tuzak (fiscal trap) olarak karşımıza çıkmaktadır (Göker, 2014, s. 110).

⁴ 2009 yılındaki bütçe açığı/GSYH'si %15,4 gerçekleşmesine rağmen %3,7, kamu borcu/GSYH'si %126,8 olmasına rağmen %99,6 olarak ilan etmiştir (Callan vd., 2011, s. 8).

⁵ Troyka: AB Komisyonu, IMF ve Avrupa Merkez Bankası'ndan oluşan üçlüye verilen ad. Troyka AB'de ödeme güçlüğü yaşayan ülkelerin finansman sıkıntılarını belirli kemer sıkma önlemleri yapılması koşuluyla gidermiştir